

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za hrvatski standardni jezik Odsjeka za kroatistiku

Lidija Kekez

**Kohezivna sredstva u filmskim recenzijama hrvatskih
dnevnih tiskovina *Slobodna Dalmacija* i *Jutarnji list***

Diplomski rad

8 ECTS-a

Mentorica: prof. dr. sc. Bernardina Petrović

Zagreb, 2016.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Pojava i zadaća tekstne lingvistike.....	4
3. Tekstne vrste.....	5
3.1. Tekst kao predmet analize.....	6
4. Kriteriji tekstualnosti.....	7
5. Recenzija kao tekstna vrsta.....	8
5.1. Recenzija, prikaz, kritika.....	10
6. Korpus analiziranih filmskih recenzija.....	11
6.1. Formalne razlike filmskih recenzija u <i>Slobodnoj Dalmaciji</i> i <i>Jutarnjem listu</i>	12
6.2. Kohezivna sredstva u <i>Slobodnoj Dalmaciji</i>	13
6.3. Glagolski oblici i izravno obraćanje čitatelju.....	28
6.4. Kohezivna sredstva u <i>Jutarnjem listu</i>	29
6.5. Glagolski oblici i izravno obraćanje čitatelju.....	40
7. Uloga grafostilistike u <i>Jutarnjem listu</i>	41
8. Intertekstualnosti/ intermedijalnost.....	43
8.1. Intertekstualnosti/ intermedijalnost u recenzijama <i>Slobodne Dalmacije</i>	43
8.2. Intertekstualnost/ intermedijalnost u recenzijama <i>Jutarnjeg lista</i>	44
9. Usporedba kohezivnih sredstava u recenzijama <i>Slobodne Dalmacije</i> i <i>Jutarnjeg lista</i>	47
10. Usporedba intertekstualnosti u recenzijama <i>Slobodne Dalmacije</i> i <i>Jutarnjeg lista</i>	53
11. Zaključak.....	54
12. Bibliografija.....	55
12.1. Izvori.....	55
12.2. Popis literature.....	57
13. Sažetak i ključne riječi na hrvatskom i engleskom jeziku.....	58
Životopis.....	59

1. Uvod

Tekst kao jedan od najčešćih oblika jezičnoga izražavanja u nekom jeziku nije lako definirati jednom jezgrovitom definicijom. Iz iskustva nešto se vrlo lako može prepoznati i imenovati tekstem. Od početka pismenosti do danas tekst služi kao jezični medij kojim se uspostavlja osnovna komunikacija između emitenta i recipijenta poruke. U 20. stoljeću dolazi do svojevrsnog obrata u lingvistici – predmetom analize postaju do tada zanemarivani autentični uporabni tekstovi, odnosno tekstovi koji ne pripadaju korpusu književno umjetničkih djela. U skupinu autentičnih uporabnih tekstova pripada i korpus ovog diplomskog rada – filmske recenzije.

Ovaj diplomski rad podijeljen je na dva dijela. Prvi je teorijski dio i obuhvaća lingvistiku od njezinih početaka pa sve do razvoja tekstne lingvistike. Naglasak teorijskoga dijela stavlja se na tekst kao predmet analize tekstne lingvistike.

U drugome dijelu rada analiziraju se filmske recenzije koje spadaju u skupinu asertivnih tekstova, ujedno i najraširenije skupine uporabnih tekstova u hrvatskome jeziku. Osnovna je funkcija asertivnih tekstova informirati, eksplicirati, orijentirati i animirati recipijenta. Takvi tekstovi donose razne vijesti o događanjima u svijetu, a mogu se naći u novinama i na internetu. Filmske recenzije informiraju recipijente o novostima koje se tiču filmova i općenito filmske umjetnosti. Štoviše, iste recipijente nastoje zainteresirati za pojedini film, reći ponešto o tom filmu, a uz to ne otkriti mnogo toga što se u filmu događa.

Analiza asertivnih tekstova određena je kriterijima tekstualnosti po kojima se razlikuje tekst od neteksta. Središnji dio analize obuhvaća kriterij kohezivnosti i intertekstualnosti. Kohezivnost se odnosi na povezivanje elemenata teksta na površinskoj razini, osobito na sredstva kojima se kohezivnost u tekstu ostvaruje, a kriterij intertekstualnosti podrazumijeva da svaki tekst u sebi ima "tragove" nekog drugog teksta, npr. citati iz drugih djela.

Na kraju rada usporedit će se rezultati analize do kojih se došlo analizirajući dva dijela prikupljenoga korpusa: prvi dio odnosi se na recenzije Marka Njegića objavljene u *Slobodnoj Dalmaciji*, a drugi na recenzije Jurice Pavičića objavljene u *Jutarnjem listu*. Korpus ovoga diplomskog rada obuhvaća 60 recenzija koje su objavljene u razdoblju od pet godina (2011–2015).

2. Pojava i zadaća tekstne lingvistike

Neosporan je DeSaussuerov doprinos proučavanju jezika, ali njegov pogled na jezik i klasični strukturalizam zanemaruje činjenicu da jezik nije samo sustav apstraktnih znakova čija realizacija služi da sporazumijevanje, već da je jezik i društvena činjenica. Jezik postoji zbog čovjeka, on je čovjekov "izum" bez kojeg svijet ne bi mogao funkcionirati. Isključivanjem čovjeka koji je ujedno i korisnik jezičnog sustava, zanemareni su razlozi postojanja samog jezika i njegove svrhe. Stoga je 70-ih godina 20. stoljeća došlo do nastanka nove grane u lingvistici, odnosno do pragmatičkoga obrata lingvistike – lingvistike tekstnih vrsta. Pažnja nije više usmjerena na sam jezik i jezični sustav, već na svrhu jezičnog sustava, na ono što se njime može postići. Temeljna je zadaća tekstne lingvistike u početku bila samo opis gramatike teksta, ali se poslije počela analizirati i uporaba tekstova u komunikaciji. Lingvistika tekstnih vrsta proučava jezik kao sredstvo djelovanja, te se na taj način lingvistika otvara novim područjima i obogaćuje društveno-djelatnom dimenzijom. Težište proučavanja postaje tekst koji obuhvaća i pisana i usmena jezična ostvarenja. Dvije važne značajke proučavanja tekstne lingvistike su načela strukturiranja teksta i uporaba tekstnih oblika u komunikaciji. Upravo usmjerenost na komunikaciju dovodi tekstnu lingvistiku do predmeta njene analize, a to su autentični materijali – uporabni i neknjiževni tekstovi. Tekst postaje osnovnom jezičnom jedinicom, a svi se ostali jezični elementi određuju u odnosu prema tekstu. Kriterij je analize razina teksta, što znači da je obrada različitih tekstnih oblika sredstvo otkrivanja građenja teksta (usp. Ivanetić 2003: 2).

Osnovna je zadaća tekstne lingvistike ispitivanje ustrojstava konkretnih (autentičnih) tekstova u okviru njihova funkcioniranja, tj. u njihovoj uporabi, njihovu proizvođenju i obradi. Pokušavaju se opisati tekstne vrste na temelju određenih obilježja (predmet i cilj teksta, tipovi dijelova teksta, komunikacijski kriteriji itd.). Tekstne vrste definiraju se na različite načine, pod pojmom *tekstne vrste* podrazumijeva se sljedeće: *tekstne vrste su konvencionalni obrasci složenih jezičnih radnji koje ujedinjuju tipična kontekstualna (situacijska), komunikacijsko-funkcionalna i strukturalna (gramatička i tematska) obilježja.* (Brinker 1992: 132, prema Ivanetić 2003: 3). Navedena Brinkerova definicija preciznije određuje tekstne vrste za razliku od sljedećih općenitijih definicija: *tekstne vrste su skupovi tekstova s određenim zajedničkim svojstvima* (Hartmann 1964: 23, prema Ivanetić 2003: 3); *uprabne tekstne vrste su socijalno normirane složene sheme djelovanja koje stoje na raspolaganju govornicima nekog jezika* (Sandig 1972: 113, prema Ivanetić 2003: 3). Može se zaključiti, kao što je zaključila i Ivanetić

(2003), da lingvistika tekstnih vrsta istražuje strukturu, funkciju, sustavne odnose među elementima cjeline, tipične tekstualne strategije i tako rekonstruira koncepte uporabnih tekstova.

3. Tekstne vrste

Tekstovi se na temelju svojih prototipnih značajki i zajedničkih svojstava svrstavaju u određene, društveno normirane klase nazvane tekstnim vrstama. Ivanetić tekstne vrste definira kao konvencionalne obrasce koji sudionicima komunikacije olakšavaju snalaženje u konkretnoj društvenoj situaciji jer pokazuju način nastanka složene komunikacijske radnje i posljedice pojedinih odabranih rješenja. Njima se povezuju kognitivni, komunikacijski i djelatni aspekti. S druge strane Brinkerih definira kao skupine tekstova ujedinjenih svojim tipičnim strukturalnim, kontekstualnim i komunikacijsko-funkcionalnim značajkama (usp. Ivanetić 2003: 3).

Razni kriteriji na temelju kojih su se zasnivale klasifikacije tekstova i tekstnih vrsta uključivali su: domenu, funkciju, status i sadržaj teksta, medij i situaciju u kojoj se tekst pojavljuje. Budući da su iz toga proizašle brojne klasifikacije, pojavila se potreba da se uspostave univerzalne tipologije tekstova kojoj se kao najvažniji kriterij nametnula homogenost. Uza sve to postoje formalnojezični (strukturalni) i pragmatički kriteriji klasifikacije. Od pragmatičkih se klasifikacija razlikuju situacijske i funkcionalističke. Situacijskim klasifikacijama tekstne se vrste određuju po različitim situacijskim okvirima, a funkcionalističkim na temelju komunikacijske svrhe. Treba istaknuti da je najpoznatija Searleova funkcionalistička klasifikacija govornih činova gdje se s obzirom na govornikovu namjeru razlikuju pet tipova teksta: asertivi (tekstovi koji govore kako stvari stoje), direktivi (navode ljude da nešto učine), komisivi (obvezuju sebe na neku radnju), ekspresivi (izražavaju stavove i osjećaje) i deklarativi (mijenjaju svijet) (usp. Ivanetić 2003: 58). Unatoč dugotrajnim nastojanjima, sveobuhvatna klasifikacija tekstnih je vrsta nemoguća. Postupak svrstavanja tekstova u klase proces je koji neprestano traje jer se s novim društvenim i komunikacijskim potrebama razvijaju i nove tekstne vrste dok neke zastarjele nestaju. Štoviše, među klasama ne postoje jasno uspostavljene logičke, psihološke, socijalne ili leksičke granice. To se pokušava riješiti stvaranjem fleksibilnih klasifikacija koje omogućuju višestruko definiranje i svrstavanje iste tekstne vrste na temelju različitih kriterija kao što su

funkcija, medij, situacijsko obilježje, način formulacije, tip leksika itd. (usp. Ivanetić 2003: 63).

3.1. Tekst kao predmet analize

Često se govori o tekstu i o različitim vrstama teksta, no što je zapravo tekst i što tekst čini tekstom. Svaki se tekst, bio on u pisanome i usmenome obliku, ističe kontekstualnim i jezičnim značajkama. Pokuša li se iznijeti sveobuhvatna definicija teksta, nailazi se na poteškoće određivanje iste. U lingvističkim knjigama i priručnicima nalaze se razne definicije teksta što pokazuje da u tekstnoj lingvistici ne postoji jedna opće prihvaćena definicija teksta. Prilikom donošenja zaključne definicije teksta, autori u obzir uzimaju različite kriterije te jedinice koje smatraju važnim i neizostavnim, odnosno s obzirom na obilježja teksta koja su u skladu s ciljevima njihovih istraživanja (usp. Brinker 2015: 12). Ako se krene od uvjerenja da se kod teksta radi o jezičnoj jedinici najviše razine, daljnji kriteriji preko kojih se tekst definira mogu biti internotekstni ili eksternotekstni (usp. Smailagić, 2013: 136). Prema unutarnjim tekstnim kriterijima, tekst je definiran kao niz rečenica koje su povezane gramatičkim pronominalnim sredstvima, pri čemu taj koherentni smisao iz rečenica ima relativno zaokruženu temu teksta. Stoga se jasno zaključuje da ova definicija uzima u obzir primarno gramatičke kriterije. Prema izvanjezičnim tekstnim kriterijima, prvenstveno se uzimaju u obzir komunikacijski kriteriji, pa se tekst definira kao proizvod jezičnog djelovanja s jasnom prepoznatljivom komunikacijskom funkcijom. Vidljivo je da je za potpunu definiciju teksta neophodno uključiti i jedan i drugi aspekt da bi se tekst mogao valjano analizirati. Jedna od sažetijih i sadržajnijih definicija je: *tekst je komunikacijski događaj koji ispunjava sedam kriterija tekstualnosti koji se trebaju ispuniti da bi tekst bio komunikativan* (Beaugrande, Dressler 2010: 14).

4. Kriteriji tekstualnosti

Beaugrande i Dressler tekst smatraju rezultatom mentalnih procesa pa u definiciji teksta naglašavaju komunikacijski proces i izvanjezični aspekt koji mora ispunjavati sedam kriterija tekstualnosti: kohezivnost, koherentnost, intencionalnost, prihvatljivost, informativnost, situativnost i intertekstualnost. Ako se jedan od navedenih kriterija tekstualnosti ne ispunjava, tekst se ne može smatrati tekstom. Prihvaćena definicija tekstualnosti naglašava da je tekstualnost osnova svake komunikacije, dakle taj je pojam tekstu nadređena kategorija, odnosno, sveobuhvatnija struktura koja se realizira u komunikacijskom činu – znači, tekst treba definirati kao sociokomunikacijski realiziranu tekstualnost (Glovacki-Bernardi, 2004: 22). Jednostavnije rečeno – upravo prema kriteriju *tekstualnosti* razlikujemo tekst od neteksta.

Kriteriji tekstualnosti po sljedećim se značajkama povezuju u jednu skupinu. Kohezivnost, koherentnost, informativnost usmjeravaju se na sam tekst, odnosno izravno na materijal teksta, intencionalnost i prihvatljivost na autora i recipijenta teksta, a situativnost i intertekstualnost odnose se na izvanjezične okolnosti teksta. Ukratko ćemo objasniti sedam kriterija tekstualnosti prema Beaugrandeu i Dressleru:

*Kohezivnost*¹ – kriterij međusobnog povezivanja teksta podrazumijeva povezivanje elemenata teksta na površinskoj strukturi, odnosno preko riječi, npr. imenica – zamjenica.

Koherentnost – odnosi se na međusobno povezivanje dijelova teksta na konceptualnoj² razini, odnosno preko sadržaja. Koherentna veza uspostavlja se putem kauzalnosti: posljedica – uzrok.

Intencionalnost – podrazumijeva stav autora teksta koji želi stvoriti kohezivan i koherentan tekst. Autor želi ispuniti svoje namjere i ostvariti komunikativan tekst koji će prenijeti cjelokupnu autorovu poruku.

Prihvatljivost – odnosi se na stav recipijenta, pritom se podrazumijeva činjenica da recipijent (slušatelj ili čitatelj) očekuje kohezivan i koherentan tekst koji je njemu koristan. Pod četvrtim kriterijem tekstualnosti unaprijed se smatra da će recipijent prepoznati komunikativnu namjeru autora teksta te da će se recipijent povezati s autorom na emotivnoj razini.

¹Klaus Brinker predlaže da se ne pravi razlika između kohezivnosti i koherentnosti i obje relacije zajedno naziva *koherencija* (Brinker 2010., prema Smailagić 2013: 137).

²Koncept se određuje kao konstelacija znanja (kognitivnog sadržaja) koja se s manje ili više jedinstvenosti i konzistencije može aktivirati ili prizivati u svijest (De Beaugrande, Dressler 2010: 15).

Informativnost – podrazumijeva proporcionalan odnos poznatih i nepoznatih informacija u tekstu. Informativnim se tekstom ne smatra onaj tekst u kojem je sve poznato kao ni onaj sadržaj tekst koji je recipijentu potpuno nepoznat.

Situativnost – šestim kriterijem tekstualnosti definira se tvrdnjom da je značenje i uporaba teksta određeno situacijom. Različiti čimbenici opisuju situaciju, npr. tema, jezik/ idiom, tekstna vrsta, autor i recipijent teksta.

Intertekstualnost – smatra se da svaki tekst jednim dijelom ili svojstvom upućuje da neki drugi tekst, bolje rečeno u svakom se tekstu nalaze *tragovi* nekog drugog teksta (usp. Smailagić 2013: 138).

Osim navedenih kriterija tekstualnosti autori De Beaugrande i Dressler (2010: 24) navode još tri regulativna načela kojima se komunikativnost teksta mora podvrgnuti, a to su *efikasnost* koja se odnosi na količinu napora koji sudionici u komunikaciji moraju uložiti pri uporabi nekog teksta. *Efektivnost* podrazumijeva jačinu utiska određenog teksta, a *primjerenost* predstavlja sklad tekstnog konteksta i načina odražavanja kriterija tekstualnosti.

5. Recenzija kao tekstna vrsta

Klasifikacija tekstnih vrsta ima mnogo. Ovaj rad prati Searlovu podjelu na pet tipova ilokucijskih činova: asertivi, direktivi, komisivi, ekspresivi i deklarativi. Temelj je razlikovanja ovih tekstnih vrsta funkcija. Kao što je prethodno navedeno asertivi su tekstovi koji govore kako stvari stoje. Asertivima se mentalno usvaja svijet zato što smjer djelovanja asertiva ide od riječi emitenta prema svijetu. U istima prevladavaju govorni činovi kao što su priopćavanje, konstatacije, tvrdnje, objašnjenja³ i sl., a ostvaruju se konstativnim rečenicama (usp. Ivanetić 2003: 69).

U hrvatskome kulturnom krugu recenzije koje se objavljuju u novinama jedan su od najčešćih obavijesnih tekstova o pregledu raznih kulturnih događaja kao što su knjige, izložbe, koncerti, kazališne predstave i filmovi. Recenzije su asertivna tekstna vrsta čija je ilokucijska namjera iskazati kako stvari stoje, usmjerene su prema svijetu, a psihički stav emitenta je njegovo vjerovanje u istinitost sadržaja iskaza. Točnije, recenzije su eksplikativni

³Sve navedene značajke asertiva vidljive su u samoj analizi recenzija.

(podskupina asertiva) čija je osnovna funkcija, kako i sam naziv kaže, eksplicirati, odnosno adresatu predočiti stanje stvari (usp. Ivanetić 2003:70).

Recenzija, u širem smislu riječi, podrazumijeva tekst pisan kao komentar na pojedini kulturni događaj te spada pod kategoriju kritičkih tekstova koji imaju opisnu i ocjenjivačku funkciju. Novinske recenzije pojedinom čitatelju služe kao uputa o tome je li neki film vrijedan gledanja, knjiga čitanja, koncert slušanja ili pak ne. Taj tekstni oblik trebao bi čitatelju pomoći u razumijevanju kulturnoga događaja za koji se interesira ili da taj događaj sagleda s nekog drugog stajališta. S druge strane, recenzija se piše i kao osvrt na znanstvene radove i u tom smislu recenzija je u službi teksta koji približava čitatelja temi nekog rada. Treba se napomenuti da je recenzija samo jedna od vrsta kritičkih tekstova. U kategoriju kritičkih tekstova spadaju još eseji, komentari, referati, istraživanja, prikazi, osvrti (Dardano; Giovanardi 2007: 24)⁴.

Dardano; Giovanardi (2007: 30) shematski su prikazali recenziju i odredili njezine smjernice:

SHEMA RECENZIJE	SMJERNICE
NASLOV I OPĆI PODACI	Koji je naslov filma? Tko je i kada film objavio?
REDATELJ	Tko je redatelj filma?
ŽANR	Koja je glavna tema?
GLAVNI SMISAO FILMA	Koja je glavna ideja filma? Kako se može sažeti i prikazati?
SAŽETAK POJEDINIH FAZA FILMA	Koje se poveznice mogu napraviti između pojedinih faza filma?
AUTOROVA TEZA	Koju opću tezu autor podržava?
METODE	Koju metodu analize autor koristi? Prevladava li analiza ili sinteza?
STIL	Koje su karakteristike redatelja?
KRITIKE	Kakav je film za gledati (lagan, težak, kratak,

⁴Slobodan prijevod s talijanskoga jezika.

	dugačak, zabavan, dosadan itd.) Je li film interesantan publici? Dijeli li publika mišljenje i stavove redatelja? Što je posebno u filmu i vrijedi li ga preporučiti nekom drugom za gledanje?
--	--

5.1. Recenzija, prikaz, kritika

Polazeći od kriterija odnosa između emitenta i recipijenta, prema Glaserovoj klasifikaciji znanstvenih i stručnih tekstova recenzije prije svega spadaju u skupinu tekstova koje služe komunikaciji između stručnjaka i nestručnjaka. U hrvatskome jeziku recenzija ima tri značenja (usp. Ivanetić 2003: 154):

1. pismeni prikaz
2. ocjena umjetničkog, znanstvenog i slična djela, predstave, koncerta, filma, itd.
3. stručna procjena rukopisa i prikaz publiciranih ostvarenja bilo kojeg porijekla.

Ivanetić (2003) smatra da se sve više upotrebljava termin *prikaz* za treće značenje recenzije, odnosno za prikaz publiciranih ostvarenja bilo koje provenijencije.

Nadalje, treba se osvrnuti na obilježja u skladu s kojima se recenzija piše. Dakle, recenzija treba biti znanstveno utemeljena, a tome pridonose odgovarajuće znanstvene metode (primjerice metoda analize i sinteze) kojih se autori trebaju držati tijekom pisanja teksta. Recenzija je tekstna vrsta u kojoj se naglašeno iznosi vlastito mišljenje, pod utjecajem konvencija znanstvenog diskursa, a riječ je o depersonalizaciji subjekta. Recenzenti posežu za obezličnim formulacijama⁵ (usp. Ivanetić 2003: 163). Osnovna je zadaća recenzije vrjednovati rukopis, donijeti odluku o objavljivanju, svrstati ga u pripadajuće kategorije, upozoriti na propuste ukoliko ih ima te sugerirati izmjene. Ista se definicija može primijeniti na filmske recenzije, dakle vrjednovati neki film znači procijeniti ga s obzirom na neki kriterij, standard ili normu te informirati recipijenta o kvaliteti filma.

⁵O tome kako autori prikupljenoga korpusa iznose svoje mišljenje vidjet ćemo u poglavljima 6.3. i 6.5.

Vrjednovanja se odnose na iskaze kojima se objektu pripisuju ili osporavaju određene vrijednosti. Ti iskazi mogu se podijeliti u dvije velike skupne: pozitivni i negativni. Pozitivna vrjednovanja često su samo kratko prepričavanje sadržaja. S druge strane, negativna vrjednovanja označavaju ono što odudara od norme i ta se negativna vrjednovanja nazivaju *kritikom*. (Ivanetić 2003: 161). Može se reći da je kritika u nekim slučajevima subjektivna, osim što se nešto negativno vrjednuje zato što odudara od norme, autor nešto može negativno ocijeniti zato što se to ne slaže s njegovim stajalištem. Treba naglasiti da kritika upozorava na raskorak između očekivanog i ostvarenog. U svijetu filma kritika se odnosi na to da redatelj filma po nekim kriterijima nije udovoljio očekivanjima drugih ljudi, bilo da je riječ o filmskim stručnjacima ili gledateljima. Do toga dolazi iz raznih razloga, npr. radnja filma nije zanimljiva, pojedini glumci nisu dovoljno dobri za neke uloge, film predugo traje itd.

6. Korpus analiziranih filmskih recenzija

Tehnologija i digitalizacija u današnjem modernom svijetu olakšavaju proces prikupljanja korpusa za analizu. Na internetu su dostupni gotovo svi tekstovi. Novine i časopisi također imaju *online* izdanja, istovjetna onima koja se u tiskanome obliku nalaze na prodajnim mjestima. Značajan je dio korpusa za ovaj rad prikupljen pretraživanjem internetskih stranica, radi se o recenzijama iz *Jutarnjega lista* koje su preuzete iz arhive dostupne svima na internetu. U internetskoj arhivi *Slobodne Dalmacije* dostupne su novine tiskane najkasnije do 2008. godine, stoga su tekstovi recenzija iz *Slobodne Dalmacije* preuzeti su iz arhive tiskanih izdanja dnevnih novina *Nacionalne sveučilišne knjižnice* u Zagrebu.

Korpus ovog diplomskog rada obuhvaća 60 recenzija koje su objavljene u razdoblju od pet godina, točnije od 2011. do 2015. godine. Kako bi se izbjeglo ponavljanje istih filmova, odnosno istih recenzija, korpus se dijeli na pola – 30 recenzija objavljenih u neparnim mjesecima preuzeto je iz *Slobodne Dalmacije*, a 30 recenzija objavljenih u parnim mjesecima preuzeto je iz *Jutarnjeg lista*.

6.1. Formalne razlike filmskih recenzija u *Slobodnoj Dalmaciji* i *Jutarnjem listu*

Recenzije *Slobodne Dalmacije* objavljuju se u prilogu *Reflektor* gdje se osim recenzija nalaze i drugi tekstovi pisani na teme kulturne scene, stoga se u *Reflektoru* nalaze članci koji obrađuju teme iz svijeta filma, glazbe, kazališta i likovne umjetnosti. *Slobodna Dalmacija* dnevne su novine, a navedeni prilog izlazi zajedno s novinama svaki četvrtak. S druge strane u *Jutarnjem listu*, također dnevnomu tisku, recenzije se nalaze u rubrici *Kultura* koju sačinjavaju sljedeći podnaslovi: *Art, Film i televizija, Književnost, Glazba, Arhitektura, Kazalište*. I jedne i druge novine imaju iste podnaslove, samo što u *Reflektoru* nema kategorije *Arhitektura*. Za razliku od *Slobodne Dalmacije* čije recenzije izlaze četvrtkom, recenzije *Jutarnjeg lista* izlaze "bez pravila", tj. neovisno o kojem se danu radi. Recenzije se objavljuju ovisno o datumu prikazivanja filma koji dolazi u kina ili datumu prikazivanja na televiziji. Recenzije *Slobodne Dalmacije* izlaze u rubrici *Cinemark* (povezano s imenom autora koji piše recenzije za *Slobodnu Dalmaciju*, a to je Marko Njegić), dok se u *Jutarnjem listu* nalaze u rubrici *Film i televizija* (autor je Jurica Pavičić). Na naslovnoj stranici *Reflektora* poredani su naslovi o kojima se piše, pa se tako ispod kategorije filma nalazi kratka najava filma, npr. *Steven Segal – zaštitni znak domaćih TV-a; Marelov "Thor", u Hrvatskoj prije Amerike; 20godina čuvenog "T2", još uvijek nenadmašan; "Kako se riješiti šefa", drukčija Jennifer Aniston...* U *Jutarnjem listu* izostaje takva ili slična najava. Što se tiče naslova recenzije i naslova filma, oba autora pišu te naslove podebljano i većim fontom od fonta ostalog teksta. Naslov je recenzije redovito jedna od rečenica (ili dio rečenice) iz teksta recenzije koja reprezentativno predstavlja u cijelosti tekst recenzije i povrh svega zaokuplja čitateljevu pažnju. Sličnost jednih i drugih novina je u tome što se u gornjem desnom kutu stranice navodi autor recenzije i datum objavljivanja iste. *Slobodna se Dalmacija* u tom slučaju više drži formalnih zakonitosti pisanja recenzija nego *Jutarnji list*. U *Slobodnoj se Dalmaciji* osim navedenih parametara još navodi izvorni naslov filma, režiser filma, glavni glumci te naposljetku, godina i zemlja podrijetla filma. Zanimljivo je da u *Jutarnjem listu* nedostaju te kategorije. Nadalje, bitno je reći nešto i o grafičkom prikazivanju recenzija. Tekst recenzije u *Slobodnoj Dalmaciji* zauzima jednu stranicu, a tekst je objavljen u četiri ili više stupaca. Naprotiv, recenzije u *Jutarnjem listu* zauzimaju jednu do tri stranice, s tim da se paragrafi recenzija objavljuju jedan ispod drugoga i većeg su fonta od fonta u *Slobodnoj Dalmaciji*. Osim analize filma u *Slobodnoj Dalmaciji* autor u stupcu kraj teksta recenzije piše

gdje se film može pogledati, na kojem je festivalu prikazante nekoliko rečenica posveti karijeri glavnoga glumca ili glumice. U *Slobodnoj su Dalmaciji* recenzije sa slikama koje prikazuju scene iz filma zastupljenije nego u *Jutarnjem listu*.

6.2. Kohezivna sredstva u *Slobodnoj Dalmaciji*

Kohezivnost je prvi, a ujedno i najopširniji kriterij tekstualnosti. U tekstu se kohezivnost ostvaruje eksplicitnim ponavljanjem izraza koji se odnose na isti objekt u izvanjezičnoj stvarnosti, odnosno imaju istu referenciju. Analiza kohezivnosti prikupljenoga korpusa napravljena je prema sljedećim kohezivnim sredstvima: rekurencija, paralelizam, leksička sinonimičnost, zamjenjivački elementi, elipsa, junkcija i stilska sredstva. Prije navedenih primjera ukratko je navedena definicija sredstva kohezivnosti o kojem je riječ.

1. rekurencija

pod pojmom *rekurencija* podrazumijeva se oblik ponavljanja riječi, točnije jednostavno ponavljanje istoga jezičnog izraza u tekstu. Najčešći su oblici rekurencije *leksička* rekurencija – ponavljanje istog jezičnog izraza i *parcijalna rekurencija* – ponavljanje istog korijena riječi, ali se radi o drugoj vrsti riječi, ta retorička figura naziva se *poliptoton*:

Ono što je Stevo tada nudio bio je...Da se Segal počne ritati poput mišićava pastuha, dovoljno je bilo da ga protuhe metaforički...A glupe protuhe su to radile, diralo se Stevi u obitelj...Općenito, nevolja je Segalove... (SD 2011: 1)

U filmu "Hitchcock" veliki redatelj čeprka što bi...Neki kritičari savjetuju Alfredu Hitchcocku da se povuče...Hitchcock je tvrdoglav i želi... (SD 2013: 3)

Omiljenost Kevina Costnera na početku devedesetih proširila se i na ove prostore....Costner je na području bivše Jugoslavije prozvan "Mamin kiropraktičar". Costner tada garant nije imao...žitelji ex-YU nisu ni sanjali da bi "Mamin kiropraktičar" mogao snimiti neki film... (SD 2014: 3)

Začudo, braća Farrelly nisu u uvodu nastavka...Farrellyji, međutim, u uvodnim minutama...Komedija braće Farrelly još je manje suptilna... (2014: 11)

No, švedski redatelj Daniel Espinosa (Easymoney"), koji je napravio uspješnu tranziciju... Espinosi se zalomi neka dobra scena... (SD 2015: 5)

Cameronu su prijelomni CGI efekti...Cameron je znao da mora ponuditi...s time se Cameron efektno... (SD 2011: 7)

proganjajućoj, asocijativnoj najavnoj špici "Persone";... "Persona" se otvara prizorom...; Ne samo Bergmanova "Persona", nego...: U ključnom trenutku "Persone"... (SD 2011: 9)

...ali bivaju riješeni čarobnim štapićem završnog plesa...plesali su sretno do kraja života. (SD 2013: 11)

2. paralelizam

odnosi se na ponavljanje sintaktičkih površinskih struktura. Riječ je o rečeničnim dijelovima koji se ponavljaju, a konstituiraju se s novima elementima. Obično se paralelizam uočava pri upotrebi uzastopnih rečenica sličnoga sintaktičkogustroja:

*Bez Cameronove vizije **ne bi bilo** "Jurskog parka", Matrixa, Gospodara prstenova...konačno **ni** njegova Avatara. **Ne bi bilo** modernih računalno oživljenih...* (SD 2011: 7)

***Važno** je ono unutar dvorca. **Važan** je psihološki mikrokozmos likova koje predvodi Sidonie.* (SD 2013: 1).

3. leksička sinonimičnost

kohezivno sredstvo kojim se različitim jezičnim izrazima upućuje se na istog referenta u tekstu. Leksička sinonimičnost označava sinonimni odnos među riječima u usmenom ili pismenom tekstu. Ako se figure ponavljanja iskoriste na pravi način, ponavljanje riječi može biti snažno, dojmljivo i komunikacijski vrlo uspješno sredstvo. Međutim, ako govornik ne poznaje jezik i uporabne vrijednosti pojedinih riječi, može biti i dosadno, jednolično i suhoparno (usp. Petrović 2005). U govornim ili pisanim situacijama koriste se različite figure ponavljanja kako bi se sugovornike, odnosno čitatelje uvjeralo u sadržaj onog o čemu se govori u tekstu ili govoru radi:

*On je sin **Odina sveoca**, nordijski Bog, ni manje ni više. **Bog groma i munje.***(SD 2011: 5)

*Izgovorio ju je **kiborg iz futura, kršni T800**...Budući, "**velik vojskovođa**".* (SD 2011: 7)

*Podcijenjena "**Marija Antoaneta**" (2006.) Sofije Coppole s KirstenDunst u glavnoj ulozi postmodernistički se i popkulturalno odnosila prema **kontroverznoj vladarici**, ali bila je ispričana...Jednako kao što se ona divi **Mariji Antoaneti**, neovisno o tome što **Njezino visočanstvo**...Sidonie je platonski zaljubljena u **svoju caricu**...*(SD 2013: 1).

U navedenim primjerima funkciju sinonima u tekstu imaju sintagme: *pridjev i imenica* i sintagme: *imenica i imenica*.

Uvjerljivost se postiže i uporabom stranoga izraza, u ovom slučaju anglizma:

true story i *ex-YU*: *Nadahnut istinitom pričom, redatelj tu "true story" pokušava načiniti maksimalno filmičnom.*(SD 2013: 11)

Costner je na području bivše Jugoslavije prozvan...Isto tako, žitelji ex-YU nisu ni sanjali...(SD 2014: 3).

U jednoj recenziji nailazi se na ne tako čest primjer sinonimnog odnosa kada je jedan član sinonimnog niza frazem i obično stoje jedan kraj drugog u asindentskom nizu, npr.

...gdje će Chappie (upečatljiv glas i "performance capture" stas Sharlta Copleya) biti "crna ovca", drukčiji od ostalih ljudi, poput aliena iz District 9".

S ciljem da se izbjegne stalno ponavljanje imena redatelja i glumca te naslova filma, upotrebljavaju se višestruki sinonimni izrazi koji upućuju na svoje referente:

...atraktivnoj najavnoj špici "Persone"Ingmara Bergmana. Briljantna psihološka drama švedskog redatelja. (SD 2011: 9)

Sandler, nekadašnja zvijezda showa "Saturday Night Live", veoma je simpatičan komedijaš... (SD 2011: 11)

Film "Da Vincijev kod" podigao je veliku buru u medijma, fino zavijorivši kontorverzije koje je prethodno izazvao istoimeni roman Dana Browna... Brownov uradak bio je... (SD 2012: 3)

Psycho je njegov sljedeći film i već zamišlja šok... Kako bi on snimio "vražji film"... (SD 2013: 3)

U svojem najnovijem projektu "Kongres" budućnošću kinematografije, filma, glume, režije. U briljantnom animiranom dokumentarcu Folman se...; Godine joj ne idu u prilog. Doduše, tek joj je 45., np stvari su se nepovratno promijenile i "Kongres" potvrđuje kako ta brojka za ženu... (SD 2013: 5)

Dvojica od njih trojice, Jason i Daniel, zakleti su...(SD 2014: 7);...*"Maggie" nije takav film...U ovoj zombijevskoj apokalipsi Ameriku je pokosila pandemija...* (SD 2015: 9).

S ciljem postizanja ekspresivnosti teksta autor sekoristi raznim izrazima koji upućuju na osobeženskoga roda:

Pripadnice nježnijeg spola činile su...(2017: 7).

Dalje u tekstu koriste se i drugi slični izrazi: *žena, gledateljica, ženska publika.*

4. zamjenjivački elementi

ovo kohezivno sredstvo odnosi se na pronominalizaciju koja se obično pojavljuje u funkciji zamjene izraza koji predstavljaju sudionike događaja o kojem se govori. Zamjenjivačkim se elementima smatraju kratke i ekonomične riječi bez posebna sadržaja koje mijenjaju izraze koji aktiviraju sadržaj. Najčešće se koriste osobne zamjenice, a u njih se ubrajaju još posvojne i pokazne zamjenice drugi zamjenjivački elementi poput priloga *tako*, pridjeva *takav* te glagola kao što su *činiti* i *raditi* (usp. De Beaugrande – Dressler 2010: 78-83). Ponekad se pronominalizacijom otkriva i sam autor teksta (*nam*) koji je u tome slučaju ujedno i sudionik u priči.

- anafora

ulogu anafore ima osobna zamjenica *on*, *ona* što je ujedno i jedan od najčešćih oblika pronominalizacije:

Plavokosa Robin Wright tumači... Glavešina fiktivnog američkog studija Moramount, u odličnoj interpretaciji Dannya Hustona, nekoć je zamalo stavio nju umjesto... (SD 2013: 5)

Osam godina poslije, Leo u Moskvi radi za službu MGB, lovi špijune i izdajice moćna, ali i paranoična Staljinova carstva. On je utjecajan i s njegovim odobrenjem...; ...mudruje Jason i trenutak kasnije veli nekoj djevojci kako mu je žao što nije tip za nju nakon što ona ispali... (SD 2014: 7).

U sljedećim primjerima anafora je pokazna zamjenica *to*, a antecedent je cijela prethodna rečenica:

Pomalo već umoran što se majstor aikida Steven Segal na sva zvona hvali da ga može prebiti, karataš Jean-Claude Van Damme odlučio je pokazati zube najvećem akcijskom konkurentu. Bilo je to 1997., na partiju... (SD 2011: 1)

Isto tako, žitelji ex-YU nisu ni sanjali da bi "Mamin kiropraktičar" mogao snimiti neki film u njihovu neposrednom susjedstvu. Upravo se to dogodilo... (SD 2014: 3)

Prvi plan je rezerviran za likove, a zaraženi ljudi nisu krvožedne hororske spodobе. To su nečiji muževi i kćeri koje članovi obitelji... (SD 2015: 9).

Osim pokazne zamjenice *to*, u ulozu anafore koristi se još zamjenica *ovaj*:

Shvaćamo ga ozbiljno dok pokušava odgoditi kćerkinu unaprijed određenu sudbinu i nosi teško breme ubijanja zaraženog susjeda nakon što ovaj ne pokaže znakove ljudskosti (SD 2015: 9).

U sljedećim primjerima anafora je prilog *tako*:

"*Stevo*" se neočekivano izmotavao i podvijena repa napustio zabavu. Možda ne bi **tako** reagirao da je...(2011: 1)

Friedkin ne preže od novomilenijski eksplicitnih, "fullfrontal" šokova kako bi opravdao... **Tako**, već u prvih pet minuta...(2012: 9).

Osim zamjenica i priloga, funkciju anafore mogu imati i brojevi:

U prologu **Schmidta** i **Jenka** upoznajemo u srednjoj školi, kao sušte suprotnosti. **Prvi** je bio šteberski... **Drugi**, pak, mišićav...(SD 2012: 5).

U navedenom primjeru funkciju anafore ima zamjenički pridjev *takav* kojim se upućuje na sličnost i povezanost dva ili više predmeta, u ovom slučaju na sličnost dva filma:

Briljantna psihološka drama švedskog redatelja...Kao **takva**, stvorena je za osvrt iz postmoderna filma "film u filmu" diskursa...(2011: 9).

Nadalje, u idućoj rečenici uporabom zamjeničkog pridjeva *takav* upućuje se na osobine izrečene u prethodnoj rečenici: *Nastupajući u "Elektri" Elisabeth je usred scene zašutjela ("...kao da ju je nešto smetalo...") i naizgled **mentalno kolabirala**. Tri mjeseca je **takva**...* (SD 2011: 9);

Autoru je draga uporaba pridjeva *potonji* koji ima arhaičan prizvuk:

...no *Bailey* i *Atkinson* dobivaju znatno više vremena. **Potonja** je napose krasno...(SD 2014: 5).

U sljedećem primjeru nailazi se na ne tako čest oblik anafore, a to je zamjenjivački glagolraditi. Navedeni glagol ima funkciju anafore i u ovom slučaju zamjenjuje glagol iz prethodne rečenice *istraživati*.

Jack Halcombe **istražuje** nestanak plesačice...*Halcombe radi* to tako što izvlači i povezuje... (SD 2013: 11).

Sljedeće rečenice treba pažljivo čitati da se zbog višestrukih anafora ne zamijene antecedenti na koje se anafore odnose:

Sidonie je platonski zaljubljena...ne trza i omamljeno gleda **Mariju Antoanetu**, dok **joj** sanira ubode od komaraca. Nešto će se u **njoj** ipak malčice prelomiti kad shvati da **njezina** slijepa zaljubljenost u kraljicu **ovoj** ne znači previše...(SD 2013: 1)

Brzinski memento: *Cageov* nepravedno osuđeni junak **Cameron Poe** bio je čitavo vrijeme nepovjerljiv prema *Cusackovu* agentu *VinceuLarkinu* dok je **ovaj** umirao muški u otetom zrakoplovu, a *potonji* nekako pokušavao kontrolirati situaciju sila (SD 2013: 11).

- katafora

uporaba katafore drži čitatelja u neizvjesnosti i podiže razinu znatiželje za ishodom teksta koji imaju ispred očiju. U sljedećim rečenicama u logu katafora imaju zamjenice te sintagme – zamjenica i imenica koje se izravno odnose na postcedenta izraza, a postcedent može biti ili cijela surečenica ili jedan dio te iste, npr.:

Ono što je "Stevo" tada nudio bio je, zapisala je kritičarka "New York Timesa", hibrid fizičke vještine, "kolačići za sreću" mudrosti, politike reda i zakona uličnog razmetanja hrabrošću, i, iznad svega samouvjereno bezbrižnog ponašanja filmske zvijezde (SD 2011: 1)

*Pažljivije oko primijetit će da se na ekranu neprimjetno izmjenjuju portreti **dviju sličnih žena, parnjakinja**. Jedna od je nova psihijatrijska njegovateljica **Alma** (Bibi Anderson), druga iskusna glumica **Elisabeth Vogler** (Liv Ullmann) (SD 2011: 9)*

*Režija u "Hrabrom srcu" postavila je temelje za **njegove filmove sličnih autorskih preokupacija – "Pasiju" i "Apocalypto"** (SD 2011: 11)*

*Sonderbergh je pred kamerama uspio razodjenuti **drugu, ugladeniju stranu** Tatumove glumačke persone (osjećajnost, inteligencija...) (SD 2012: 7)*

*U for planu filma "Lexadieux a la reine" nalazi se **kraljičina sluškinja, tajanstvena čitateljica Sidonie Laborde**... (SD 2013: 1)*

*Nakon što **ga** spasi od stradavanja, Pocahontas i Smith ostvarit će nježnu romansu (SD 2011: 3)*

*Leo je čovjek... Nije jedan od **onih**, kao partijin pas Vasili (Joel Kinnaman), koji će napraviti sve za promociju u veći čin. (SD 2015: 5)*

*Wade ima tri izbora – odvesti Maggie u karantenu, dati joj koktel koji daju u karanteni ili učiniti **"to"** brzo, u prijevodu ubiti je (SD 2015: 9).*

U sljedećoj rečenici ulogu katafore ima zamjenjivački glagol *raditi*:

*...uvijek to **radi** – motri... (SD 2013: 3).*

Duge katafore izazivaju u čitatelju napetost i veliki interes za daljnje čitanje teksta:

Pokojni hrvatski filmaš, performer, filmofil, multimedijalni konceptualni umjetnik Tom Gotovac zapisao... (SD 2014: 11).

5. elipsa

nakon dosadašnjih kohezivnih sredstava koja su izražavala različite oblike ponavljanja, sada je riječ o *elipsi* – kohezivno sredstvo koje se u lingvistici odnosi na izostavljanje jedne ili više riječi, koje se inače mogu po smislu dopuniti iz konteksta, iz rečenične cjeline. Uporabom elipse pridonosi se konciznosti i efikasnosti teksta.

Elipsa se nekad primjenjuje iz praktičkih razloga, najčešće s namjerom da se rečenica skрати i da se izbjegnu nepotrebna ponavljanja riječi, npr.:

...priprema čak dva filma. Prvi na redu je..., a u drugom, još nenaslovljenom...(SD 2011: 3)

... Lumetom koji je u 83. snimio sjajni...(SD 2012: 9)

Zar nismo razmjerno nedavno gledali jedan nesvakidašnji film...pitat će se možda neki i biti u pravu...(SD 2013: 1)

...u kući su mu pronađeni dijelovi tijela i što sve ne...S jedne strane, uzrujanost što ga žena možda vara, s druge bojazan da će njegov novi film... Kao dokaz za to prilažemo dvije scene. U prvoj će Hitchcock...U drugoj kamera uhvati...(SD 2013: 3)

Godine joj ne idu u prilog. Doduše, tek joj je 45., no stvari su se nepovratno promijenile i "Kongres" potvrđuje kako ta brojka za ženu...(2013: 5)

Ne za jednu ulogu. Za sve (2013: 5)

"Vjerujem samo dvjema osobama. Jedna sam ja, druga nisi ti"...snimaju za veliki ekran. Žanr se u zadnje vrijeme većinski preselio na mali(SD 2013: 9)

Ljubav i ples pobjeđuju sve, zakopavaju ratne sjekire i što sve ne...na jedno oko uđe, na drugo iziđe(SD 2013: 11)

Primjerice, u jednoj sceni hiroviti Somalijci drže prste na okidaču, a u drugoj olabave stisak...s 15 milijuna na3,3... (SD 2014: 1)

...oni više žive "off" nego "online"...(SD 2014: 7)

Uglavnom, vrlo malo se moglo čuti o "Chappieju", kao da film nije vrijedan spomena. A jest(SD 2014: 11)

Već je ova linija priče dovoljna za jedan cjelovečernjak o borbi malog čovjeka protiv velikog sistema...(2015: 5)

Demidov se pita koje je društvo odgovorno za to što je postao, ciljajući na odgovor "rusko"(SD 2015: 5)

...ovo je njegov naj-film nakon povratka kinematografiji...(SD 2015: 9).

6. junkcija

kohezivno sredstvo koje podrazumijeva povezivanje rečenica, odnosno surečenica teksta određenim veznicima ili tekstnim konektorima. Veznici povezuju surečenice nezavisnosloženih (konjunktori) te zavisnosloženih rečenica (subjunktori), a konektori povezuju rečenice na razini teksta. S obzirom na njihova značenja, konektori se dijele

na suprotne, prostorne, vremenske, načinske, uzročno-posljedične, namjerne, uvjetne, dopusne, zaključne, isključne, pribrojen, pojačajne te objasnidbene(usp. Silić – Pranjković 2005: 251– 252). Kao što je prethodno navedeno Silić i Pranjković ukonektore ne ubrajaju klasične veznike koji povezuju dijelove jedne rečenice. Vezna se sredstva mogu smatrati konektorima samo ako povezuju dvije susjedne rečenice u tekstu.

- **konjunkcija** (često zvana i koodrinacija) najčešće se izražava uporabom veznika *i*te:

Peterove pregovaračke sposobnosti bit će tretirane kad Somalijci zauzmu posadu i plovilo iz njegove flote te preko piratskog...(SD 2014: 1).

Uz navedene konjunktivne veznike, konjunkcija se izražava i pomoću tekstnih konektora koji imaju aditivni smisao. Njegić uvod u paragraf započinje sljedećim konektorom:

Za početak, napravio je riskantni...(2011: 7)

Zatim se sljedeća rečenica nastavlja, na prethodnu, isključnim veznikom:

Osim u "teaseru" s time se (pozitivac ili negativac) Cameron efektno poigrao i pri početku filma, u scenama kada Arnie, gol kao od majke rođen, ulijeće u bar uz zvukove countrya tragajući za odjećom...(SD 2011: 5).

U zadnjem primjeru može se primijetiti da nakon veznika *osim* do kraja paragrafa nije upotrijebljen ni veznik ni konektor, dakle surečenice se vežu jedna na drugu uporabom zareza – *asindetonom*.

– **kontrajunkcija**

odmah iza rečenice u kojoj je upotrebljen veznički skrupa *ipak*, autor je uporabio konektor *s druge strane*koji, također, ima kontrajunktivno značenje:

Možda bi odgovor bio lakši da smo ih vidjeli kako se mlade u filmu... Pa ipak, Stallone je prilično siguran kako bi u slučaju tučnjave, na nogama ostao Vam Damme.S druge strane, većina internetskih....(SD 2011: 1).

Zbog stilskih razloga, ali i zbog naglaska na pojedine informacije, autor zavisno složene rečenice dijeli na kraće rečenice:

Kada Smith nestane iz kadra u drugom dijelu pod izlikom... No, "Theneworld" svejedno zaslužuje... (SD 2011: 3)

*Leži u bolničkoj postelji, ne odgovara na pitanja, ne pomiče se. **No**, zdrava je fizički i mentalno...*(SD 2011: 9)

*U pozadinskoj podlozi dviju scena za svaki se slučaj vrte i kadrovi starog crno-bijelog "noira" na televiziji. **Pa ipak**, ovo je fantazmagorični komad (neo) "noirovskog" kreševa za violentno 21. stoljeće...*(SD 2012: 9)

*U bizarnoj završnici Gershoničina krvava Sharla će, **pak**, pečenim pilećim batkom prisilno...*(SD 2012: 9)

*Jutra su u filmu općenito ugodnija od dana i večeri... Kamera hvata zbrku među ljudstvom vrebajući kroz..., **ali** ne da se smesti...*(SD 2013: 1).

U idućim se primjerima kontrajunkcija kombinira sa subordinacijom:

1) uzročna rečenica:

***Ipak, kako** "Maggie" nije takav film, Arnie je mnogima vjerojatno bio jedan... (SD 2015: 9).*

U tom je primjeru iza kontrajunktivnog veznika autor upotrijebio uzročni veznik *kako*.

2) vremenska rečenica:

*Danas je to očito, **ali** krajem osamdesetih i početkom devedesetih, **kad** je akcijski žanr bio u punom zamahu u kinima, **a** junačke karijere Van Dammea i Seagala naglo propupale, puno toga je upućivalo na "Stevu".*(SD 2011: 3).

Između dviju kontrajunktivnih surečenica uvedenih veznicima *ali* i *a* nalazi se vremenska rečenica koja se uvodi veznikom *kad*.

- subordinacija

najistaknutiji oblik subordinacije u tekstu recenzija su zaključne rečenice. Zadnja rečenica prvog odlomka recenzije iznosi zaključak svega što je u istom napisano:

***Dakle**, "Hrabro srce" je vodilo bitku s naslovima kao što su...*(SD 2011: 9).

*Bay nije režirao film, no izgleda kao da jest. Glasna hipertrofirana akcija napadne vizualnosti s vremenom postaje zamorna, **pa** se u sjećanje ne primaju ni...*(SD 2014: 9).

U tom primjeru koordinativni veznik *pa* ima zaključni smisao. Na mjestu tog veznika mogao je stajati bilo koji drugi zaključni veznik, npr. *dakle*, *stoga*.

- dopusne rečenice

najčešće se dopusno značenje izražava uporabom veznika *ipak*, u manje primjera nalaze se drugi veznici kao što su *usprkos* i *unatoč*:

***Ipak**, prva scena s Marije i Sidonie prožeta je intimnom idilom...*(SD 2013: 1)

...kako bi nadoknadio sve što je propustio. **Ipak**, Ethan neće imati puno mira... **No**, Ethan nekim čudom ne pada... (SD 2014: 3)

"Ne, to bi bilo glupo", odbacila je April mogućnost koja se razmatrala za priču. **Ipak**, dobrodošli trenuci... (SD 2014: 9)

Svejedno, **usprkos** seksizmu i plošnosti lika... (SD 2014: 9).

- disjunkcija

u prikupljenom se korpusu uvijek izražava pomoću veznika *ili*:

...kamoli da ga se uspoređuje s Jerryem Lewisom, Dustinom Hoffmann **ili** dvojcem Lemmon-Curtis. (SD 2012: 1);

...nazvana "Rebel Robot Robin" **ili**, kraće, "Triple R", replicira mahnjito jahanje bombe iz... (SD 2013: 5).

7. stilska sredstva

- postavljanje pitanja

autorova pitanja u recenziji bit su učinkovite komunikacije i razmjene informacija. Učinkovitost se odražava u postizanju visokog stupnja zanimljivosti teksta i bolje interakcije između autora i publike. Njegić svojim pitanjima povrh svega izravno uključuje čitatelja u tekst, zatim otvara diskusiju, potiče čitatelja na razmišljanje, ide dublje u srž stvari, npr.:

No da jest, tko bi izvojevao pobjedu? Je li mu oprošteno?(SD 2011: 1)

Zvuči šekspirijanski? (na ovo pitanje autor uistinu i daje odgovor: *I jest.* (SD 2011: 5)

Savršen neprijatelj, zar ne?(SD 2011: 7)

Što gledateljica može više poželjeti, zar ne, posebice kad se u drugoj sceni ukaže naga stražnjica Tatumova Čarobnog Mikea? (SD 2012: 7)

Treba li nam još i film naslovljen u slavu tih statusa? (SD 2014: 7)

Što se na kraju dogodilo? Potvrda onoga što potpisnik ovih redaka piše već godinama... (SD 2015: 9).

- frazemi

u samo jednoj recenziji autor upotrebljava čak tri frazema:

...odlučio je **pokazati zube** najvećem akcijskom konkurentu, **podvijena repa** napustio zabavu, nije **imao muda** riskirati...(SD 2011: 1).

Naime u većini recenzija izostaje uporaba frazema. Sljedeći su primjeri iz triju recenzija gdje se nalazi samo jedan frazem u cijeloj recenziji:

podignuo je veliku buru u medijima(SD 2012: 3)

...službeno predavanje štafete Toma Hansona moglo koštati glave...Pokazalo se da je dvojac pogodio žicu masovnog ukusa...(SD 2012: 5)

...film koji "alkarski u sridu" pogađa...(SD 2012: 7)

...gdje će Chappiebiti "crna ovca"...(SD 2015: 3).

- **anglizmi**

uporaba anglizama uz izvorne hrvatske riječi jedna je od najčešćih leksičkih osobitosti recenzija.

Na ortografskoj se razini modeli prilagođavaju jeziku primatelju prema:

1) ortografiji modela

partyju, cool(SD 2011: 1)

sinefili, cast(SD 2011: 3)

trash/camp(SD 2011: 5)

teaser(u), twist, riff(om) (SD 2011: 7)

slow-motion(SD 2011: 11)

box-office, highconcept, anythinggoes(SD 2012: 1)

pageturner (SD 2012: 3)

buddy, remake, runninggag, twist(SD 2012: 5)

girls, nightout, showbiz(SD 2012: 7)

whitetrash, fullfrontal (SD 2012: 9)

bestseller, period piece (SD 2013: 1)

masterof suspense, touch, slasher, remake (SD 2013: 3)

buddy, flashback(ova), serialkillerthriller(SD 2013: 7)

battle, real, biznismen, happyend(SD 2013: 11)

fancy(SD 2014: 1)

mastermind(ova), badass(SD 2014: 3)

dating, offline, online, girlfriendmaterial(SD 2014: 7)

motioncapture(SD 2014: 9)

reunion, in, roadtrip, twist(ova)(SD 2014: 11)

performancecapture, alien, familyfriendly, productplacement(SD 2015: 3)

gameri, boarding, oldschool, mainstream, alieninvasion(SD 2015: 7).

2) prema izgovoru modela:

sinefili(SD 2011: 3)

biznis(SD 2013: 11)

tajming(SD 2014: 11)

hitmejker, šeran(oj)(SD 2015: 7).

Zanimljivo je kako autor isti anglizam u jednoj rečenici iste recenzije prilagođava prema ortografiji modela, a drugi put prema ortoepiji modela:

...nekadašnji "gameri" predvođeni...Znači, "oldschool" gejmeri se zovu u pomoć...(SD 2015: 7).

3) morfološka adaptacija modela – transmorfemizacija:

singlica, statuica(SD 2012: 1)

hejtanje(SD 2014: 11).

U navedenim primjerima riječ je o *potpunoj transmorfemizaciji* zato što se na slobodni morfem nadodaje domaći vezani morfem (*singl-e, singl-ica; statu-e, statu-ica, hat-e, hejt-anj-e*).

- dijalektizmi

iako se u dnevno tisku treba upotrebljavati hrvatski standardni jezik, u recenzijama se nailazi na primjere koji potvrđuju da se nekad ne slijedi norma. Štoviše, da se radi o novinama koje se pišu i tiskaju u Dalmaciji te da je autor podrijetlom iz Splita, sve to nam potvrđuju sljedeći leksemi koji su regionalno obilježeni:

ćorak(slijepi metak), *štemer*(nasilnik, razbijač), *dohakati*(stati na kraj) (SD 2011: 1)

snebiti(nagovarati) (SD 2011: 3)

frižak(svjež), *ala* (kao; u smislu kao što je upotrebjeno u sljedećem primjeru: *u filmografiji popunjenoj naslovima ala "Vražji Nick"*), *numera* (broj; *pogledavši svoju plesnu/rap numeru*) (SD 2012: 1)

štosan(zanimljiv, simpatičan)(SD 2012: 5)

familija(obitelj), *prezati*(trzati se)(SD 2012: 9)

dite, mater(SD 2015: 5).

- kolokvijalni izrazi

parnjakinja, vičan, melje li ga melje, cendranje(SD 2011: 9)

raspištoljiti se(SD 2011: 11)

skompati se(SD 2012: 5)

žicati lovu(SD 2012: 9)

fejs, barenje, okej, soliranje(SD 2014: 7)

preša(SD 2015: 3)

partija, putešestvije (SD 2015: 5).

Iako se u novinarskom stilu treba upotrebljavati riječi iz hrvatskoga standardnoga jezika i izbjegavati uporabu kolokvijalnih izraza, to nije moguće u cijelosti. Jedan od razloga uporabe kolokvijalnih izraza je taj što se autor nastoji približiti široj publici i što želi da njegov tekst bude u potpunosti jasan čitatelju.

- eufemizmi

s ciljem da se izbjegne vulgarizam, autor u dva primjera upotrebljava eufemizam:

puštali su golubiće u kadi(SD 2012: 1)

vukogrebina(SD 2012: 9).

- ironija

autor uporabom ironije komentira današnju publiku:

Neprijateljski stav prema predlošku i junačnom simbolu Robertu Langdonu (Tom Hanks) preselio se i na film jer Crkva zna da je posrijedi dostupniji mediji lakši za konzumaciju (dva i nešto sata kontra cca 500 stranica)(SD 2012: 3).

- umanjenice

Njegić umanjenicama u gotov svim primjerima izražava svojevrsni negativan stav prema onome o čemu piše:

akcići (podrugljivost) (SD 2011: 1)

akcić(SD 2012: 5)

posličići(negativna konotacija)(SD 2012: 9)

filmić, hitić(SD 2013: 11)

minusić(SD 2015: 3)

siročić, mrvičak(SD 2015: 5).

- epiteti

spektakularan, razigran, moderan, šaren, zlatan, magičan, crn, ponosit, ohol, gord, tašt (SD 2011: 5)

zanimljiv, emotivan, moderan(SD 2013: 1)

krasan, lijep (SD 2014: 5).

- oksimoron

početak kraja (SD 2013: 1)

mnogi su voljeli mrziti (SD 2014: 11)

živi mrtvac; reći puno toga i kad se šuti (SD 2015: 9).

- usporedba

Isto tako, kadrovi otmice su duži, smireniji, sporiji u odnosu...Globalni kapitalizam uvukao se u priču filma kao korozija i polako izjeda otet i teretni brod(SD 2014: 1).

- inverzija

On je sin Odina svoeoca; u kući Odinovoj(SD 2011: 5); *Oluja je tu samo da dočara što je sve slikar radio većeg doživljaja radi*(SD 2014: 5)

...pravi horor ovdje leži u agonizirajućoj drami polaganog, neizbježnog gubitka bližnjega svoga(SD 2015: 9).

- hipokoristik

...što je Švarcijevoj filmskoj... parirati Arnijeju...u odnosu na Švarcijev "tenk" (SD 2011: 7)

seka(SD 2012: 1)

Uporabom navedenih hipokoristika *Arnie, Švarci* (Arnold Schwarzenegger), autor se približava čitatelju i uspostavlja s njim bliži kontakt.

- uzvici i čestice

autor upotrebljava česticu *hm* koja se većinom koristi u dijaloškim situacijama. Uporaba navedene čestice daje osjećaj čitatelju kao da autor s njim vodi usmeni razgovor i ujedno promišlja o tome o čemu piše:

*...bivši prvaci u arkadnim videoigrama iz osamdesetih spašavaju svijet od invazije likova (*Pac-Man, Donkey Kong, Lady Lisa...*), iz, **hm**, arkadnih videoigrice... (SD 2015: 7).*

Njegić upotrebljava kolokvijalnu poštapalicu koja izaziva nezadovoljstvo s onim što se dogodilo ili što će se tek dogoditi:

Kvrugu! (SD 2014: 5).

8. odstupanje od hrvatske standardnojezične norme

- tiskarske pogrješke

tetiran (umjesto: *tretiran*) (SD 2013: 11)

- pravopisna odstupanja

Njegova unezvjerena faca... (SD 2015: 7).

Odlučili su se natjecati sa nama u stilu... (SD 2015: 7)

- gramatička odstupanja

pogrješna je uporaba uzročne vezničke skupine *s obzirom na to da* u pokraćenom obliku *s obzirom da*:

...konkurencija mu nije bila toliko jaka, s obzirom da neka od... (SD 2011: 11)

...s obzirom da je opijena (SD 2013: 1)

Država nije htjela priznati takvu smrt budući da "u raj u nema ubojstva". (SD 2015: 5).

Uzročni veznik *budući da* upotrebljava se u inverziji, dakle na prvom mjestu u rečenici. Pravilan oblik glasio bi: *Budući da u "raju nema ubojstva", država nije htjela priznati takvu smrt.*

U idućem je primjeru enklitika *je* stavljena na pogrješno mjesto u rečenici:

Prvi plan je rezerviran za planove... (SD 2015: 9).

Pravilan oblik glasio bi: *Prvi je plan rezerviran...* ili *...Prvi plan rezerviran je...*

U sljedećoj je rečenici napisano malo umjesto velikoga slova. To je pogrješno zato što se svaki član općeprihvaćenih simboličnih imena naseljenih mjesta piše velikim početnim slovom, npr. *Lijepa Naša* (Hrvatska), *Vječni Grad* (Rim), *Grad Svjetlosti* (Pariz).

Od prošlog četvrtka do nedjelje finalni je "Twilight" i djelo 61. 995 kino posjetitelja na velikim ekranima Lijepe naše... (SD 2012: 11).

6.3. Glagolski oblici i izravno obraćanje čitatelju

U recenzijama prevladava obraćanje u trećem licu jer se obično opisuje radnja filma i prenose se neki drugi događaji važni za recenziju. Ako se radi o upravnome govoru, pojavljuje se i prvo lice. Nadalje, koristi se i drugo lice množine kojim autor izravno oslovljava čitatelje:

Vjerovali ili ne, uoči oskarovske večeri, šušalo se da bi...(SD 2011: 11)

Probajte samo zamisliti kako bi s današnjom tehnologijom... (SD 2013: 3)

Vjerojatno znate što to znači "Make YourMove" najživahniji je kad priča...prvi put kad se Donnyjevi i Ayini pogledi sretnu znate da im se gine sretan završetak...Znate već, zgodan dečko upoznaje... (SD 2013: 11)

Gledate slike u sklopu teksta, pa bez problema pogadate da Wadea glumi Arnold Schwarzenegger. No, priznajte da ste pročitali uvodni dio i nemate poma za film "Maggie", teško da biste Schwarzeneggera povezali s Wadeom(SD 2015: 9).

Koristeći se takvim i sličnim izrazima, autori u potpunosti zaokupljaju čitateljevu pozornost. S druge strane u tekstu se mogu pojaviti i naznake samoga autora kad se upotrebljavaju glagoli u prvome licu množine. Na taj se način označava ne samo autor članka već i cjelokupna publika, odnosno emitent i svi čitatelji novina. Oznakama emitenta recipijente se pokušava uvjeriti u provjerenu informaciju i istinitost tvrdnje:

doznajemo to do...pogled na uzburkano more ispod otvorena neba, poluoblačnog ili polusunčanog ovisi jeste li pesimist ili optimist...;... ali, slutimo...Znači, nećemo pročitati status tipa... (SD 2014: 7).

6.4. Kohezivna⁶ sredstva u *Jutarnjem listu*

1. rekurencija

- leksička rekurencija

Autor u recenziji čak jedanaest puta ponavlja naziv filma (u devet rečenica koristi hrvatski prijevod naslova filma, a u dvije rečenice izvorni francuski naslov):

Glavni junaci Hankeove "Ljubavi" ...
"L'Amour" je stigao u naša kina...
...na kojima bi išta osim pobjede "Ljubavi" bilo ...
Nakon "Ljubavi" i "Bijele vrpce..."
...a "Ljubav" je film koji podsjeća...
Ono što prvo zapanji gledatelja "Ljubavi"
...čini a je "Ljubav" mogla...
U scenarističkom smislu "Ljubav" je...
"L'amour je i doslovce...
"Ljubav" je film...
Nakon gledanja "Ljubavi" čovjek...(JL 2012: 10).

Zatim slijedi ponavljanje imena redatelja filma u osam rečenica:

Glavni junaci Hanekeove...
...Haneke je fiksirao...
...no u Hanekeovu slučaju to nije prigovor...
Haneke zna točno...
...Haneke je uspio stvoriti...
Haneke se bavi temom...
Haneke je svoj prvi film...
...Haneke dosegao jedan drugi level... (JL 2012: 10).

⁶Budući da su u prijašnjem odlomku ukratko navedene kratke definicije kohezivnih sredstava, u ovom se odlomku odmah navode primjeri koji potvrđuju prisutnost kohezivnosti.

Štoviše, broj ponavljanja imena redatelja povećava se u recenziji iz 2015. godine. Dakle, autor je čak dvanaest puta ponovio autorovo ime:

Anderssonovi filmovi nikad nisu imali...

Anderssonov izlazak iz niše za...

U sva tri filma Andersson niže naizgled nepovezane anegdote...

No, onoliko koliko kod Roya Anderssona ima...

Andersson – naime – ima sjajan...

Oko njihove besmislene trgovine Andersson niže...

Andersson se smije...

A Andersson onda...

Andersson se poigrava...

Anderssonovi filmovi...

Andersson je svijet... ljudska nesreća prikazan ako zabavno kao u Anderssonovom remek-djelu. (JL 2015: 6).

U manjem broju leksičke rekurencije pojavljuju se sljedeće riječi:

Te '79, Malick je još uvijek bio dobro čuvana tajna... a onda se te '79, Malicku Cannesu... (JL 2011: 8)

Društvo koje se okupilo oko projekta "Usamljeni osvjetnik" (TheLoneRanger) bilo je isto. Isti producent JerryBruckenheimer, isti režiser Verbinski... (JL 2013: 6)

Meksički redatelj autor je velike geste, slike koja...autor koji iz svih oružja... (JL 2015: 2)

Pokušajte zamisliti malu naciju koja ima... Zamislite, nadalje, zemlju koja ima. Zamislite tu zemlju... (JL 2015: 8);

- poliptoton

ponavljaju se izrazi u kojima iza glagola slijedi imenica koja ima isti korijen riječi kao i glagol:

U filmu je glavnu ulogu glumio JohnnyDeep, glumac koji je ima...(JL 2013: 6)

....tehnički ne baš bajni snimak snimljen videokamerom...(JL 2013: 8)

Andersson niže niz nepovezanih crnohumornih tabloa.(JL 2015: 6).

U idućoj rečenici koristi se imenica i pejorativan oblik te iste imenice:

Koji tjedan potom, svjetina će srušiti berlinski...samo nekoliko mjeseci nakon nestanka snimke, svijet kojem se...(JL 2013: 8).

Naime, u sljedećim primjerima s ciljem bolje povezanosti i izgradnje teksta koristi se u istoj rečenici leksička i parcijalna rekurencija:

*Djevojka, međutim, na maršalovo nezadovoljstvo insistira da u **potjeru** ide s njim. Tijekom **potjere**, na putu im se nađe tekšaški rendžer LeBoeuf (Matt Damon) koji također lovi Chaneyja... i mnogo unosnije **potjernice**.* (JL 2011: 2).

2. paralelizam

*Dijelom pod utjecajem igrice koje same po sebi jesu priča s grananjem, **dijelom pod utjecajem** teorije kaosa...Mr. Nobody narativni je vrtuljak iz kojeg poput kokica ispadaju suvremene apolitične astrofizičke teorije, ima tu **teorije** struna, **teorije** kaosa, **teorije** velikog praska, entropije i paralelnih mogućih svjetova...* (JL 2011: 6)

*Malo film o odrastanju, **malo** kozmološki traktat...* (JL 2011: 8)

*Film tako kao da se događa u **nekom** prostoru historiografske fikcije, u **nekom** prostoru...* (JL 2011: 10)

***Kod** Akire Kurosawe vidjeli smo...**Kod** Johna Sturgesa...* (JL 2011: 12)

*...nije je povela **ni u smjeru** morbidnog sadomazohističkog klupka, **ni u smjeru** punokrvne melodrame; ...**ima** ih groznih, **ima** ih dobrih i **ima** oportunisti...* (JL 2012: 2)

U samo jednom odjeljku autor svaku rečenicu započinje prijedlogom *u*:

U prirodi je kinematografije...U hrvatskom filmu...U tom komešanju...U našoj kinematografiji. (JL 2012: 4)

*...aspekt koji je bio navlas isti **i u** Beogradu, **i u** Moskvi, **i u** Bukureštu, kao što je **i** danas **u** Pjongjangu.* (JL 2013: 8)

***Nema** u njemu konceptualne domišljatosti najboljih Woodyjevih stvari, **nema** gegova kao u filmovima...* (JL 2014: 10).

3. leksička sinonimičnost

da bi se naglasio neuspjeh filma, koriste se sljedeći sinonimi:

***Fijasko** novog filma Johnnija Deppa; "Usamljeni osvjetnik" s Johnnym Deppom u jedan od najvećih komercijalnih **krahova**...* (JL 2013: 6).

U cijeloj se recenziji koriste različite sintagme koje imaju ulogu sinonima u tekstu.

Različitim nazivima glavnih junakinja filma autor povezuje rečenice u tekst, npr.

*Vestern kojim dominira **mala pametnica** od samog 14 godina; ... **14-godišnja djevojčica** čijeg je oca...; ... **mlada djevojka** plati pedeset dolara...; ... iznevjeri **mladu poslodavku** i odvede ubojicu...;... kao **nepopustljiva 14-godišnjakinja** koja nadigrava; **Mala pametnica** Mattie Ross tipični je lik... (JL 2011: 2)*

Bogataška obitelj opčinjena je **mladom spiritisticom** Sophie (Emma Stone) koja sluti prošlost likova, čita im misli... **Mlađahna vidjelica** općini Stanleya... (JL 2014: 10)

Island je godinama vrlo uspješna...**Islandski** filmovi često spuno uspjeha koriste egzotičnu zabit i bizarne zemlje mikrozajednice ove sjeverne, **rijetko naseljene zemlje**. Kari spretno lehuja od humornog do sjetnog... Nije "Djevičanska gora" jako originalan film, ali jest djelo **finog, nenametljivog majstora**.(JL 2015: 8).

Sljedeće izraze Pavičić upotrebljava pišući o redatelju filma Terrencu Malicku:

Njegovo ime bilo je **Terrence Malick**.; ...u tih je dvadeset godina postao ne samo **filmski Salinger**, već i više od toga: nešto poput **šitijskog proroka Alija, mesije** kojeg se čeka...; ...sredinom ove godine pojavio se novi **Mesijin** film; ... cementirati famu o **velikom, čudnovatom umjetniku**...; Malick je postao **Veliki Umjetnički Iskupitelj** američke filmske kulture(JL 2011: 8).

Zatim u drugoj recenziji piše o hrvatskome redatelju Anti Babaji:

Film "Breza" **Ante Babaje** spada u maleni krug hrvatski filmova...; **Babaja** je s "Brezom" doživio uspjeh koji poslije nije ponovio. Od devedesetih se ovaj **stari, introvertni doajen** potpuno povukao...(JL 2012: 4).

Idući primjera potvrđuju da se u tekstu pronalaze sinonimni odnosi između frazema:

...pojavio početni film serijala o Ludlumovu Bourneu – " Bourneov identitet" – bio je to film koji je **išao protiv struje**... "Bournovidentitwt" bio je film koji je **išao protiv tog trenda**(JL 2012: 8).

4. zamjenjivački elementi:

- anafora

pokazna zamjenica *taj* i zamjenički prilog *tako* imaju ulogu anafore. Međutim, daleko je veći broj primjera s pokaznim zamjenicama:

...film je u velikoj mjeri bio one-man-show starog Johna Waynea kojem je **to** bio pretposljednji, starački fim. Riječ je o ortodoksnom vesternu, a **to** znači da ima i konjskih jurnjava, i pucanjeve, borbe noževa... (JL 2011: 2)

Mesije se međutim, ne propituje: jih se slijedi. I upravo je **to** bila sudbina koja se dogodila Malicku (JL 2011: 8)

On, naime, radnju smješta u fiktionalne šezdesete... No, Kušan iz filma izbacuje politički kontekst **te** ere, pretvara se da komunizam i Jugoslavija ne postoje, a policija – primjerice – ima hrvatska obilježja na kapi. Film **tako** kao da se događa... (JL 2011: 10)

...poharala lokalna kina i prodala više od 200 tisuća ulaznica. Događa se **to** i u Hrvatskoj gdje je "Parada samo u prvom vikendu imala 8000 gledatelja. (JL 2011: 12)

...brojni su filmovi bili slavljani pa zaboravljeni, pokapani pa revalorizirani. U **tom** komešanju...; ...no prije smrti Jadran film je od njega naručio scenarij po "Brezi". **Taj** scenarij pronašao je u arhivi...; ...premijerno prikazana 1967. Bila je **to** najbolja godina... (JL 2012: 4)

...pojavio početni film serijala o Ludlumovu Bourneu – " Bourneov identitet" – bio je **to** film koji je išao protiv struje (JL 2012: 8).

Osobne zamjenice također imaju ulogu anafore, no nisu toliko česte kao pokazne zamjenice:

*O Paolu skrbi bivša supruga. Ipak, Paolo baš i ne gaji neku zahvalnost zbog toga: to što **ga ona** hrani ne priječi **ga** da noću kamenjem...* (JL 2013: 10).

U jednom primjeru u funkciji anafore koristi se zamjениčki pridjev *takav*:

*Od tada se hrvatski film kudikamo više bavio prošlošću, negoli budućnošću. U **takvom** kulturnom kontekstu...*(JL 2012: 4).

- **katafora**

...u Marasovićevom filmu najviše škripi **ono što** je najjeftinije – a to su dramaturgija i scenarij. (JL 2011: 4)

*A unutar njega postojao je **čovjek** koji je za filmofile bio miljenik među miljenicima. Njegovo ime bilo je Terrence Malick. **Ono što** je sigurno najzdraviji dio Malickovog grandioznog filmskog čudovišta jest – pričao odrastanju.*(JL 2011: 8)

*Svega tu ima...ali, ima u filmu i **nečeg čega** kod Dragojevića dosad nije bilo: ima strašno puno nježnosti.*(JL 2011:12)

*Zbog **tog filma** napale su je prvo žene...Nakon što je zbog **tog projekta** tri godine...U Berlinu je predstavila svoje **redateljsko čedo**, film "U zemlji krvi i meda"...; **Ono što** razlikuje ovaj film jest to što je Jolie pripadnicima srpskog kolektiviteta daje nijanse...*(JL 2012: 2).

Može se reći da je cijela jedna rečenica prvog odlomka recenzije oblikovana kao jedna velika katafora:

*Film dolazi iz **kinematografski potpuno neistražene zemlje**, i djelo je nepoznatog 29-godišnjeg debitanta. Zatim u drugom odlomku saznajemo postcedente: Emir Baigazin dolazi iz **Kazahstana**, a u natjecateljskom programu predstavio je film "Lekcije iz harmonije".(JL 2013: 2).*

5. elipsa

*U jednoj od tri priče Witek postane partijski funkcionar, u **drugoj** disident, a u **trećoj** apolitični liječnik. Svako od tih račvanja Nema vodi u oprečnim pravcima, a u **jednom** živi s depresivnom suprugom, u **drugom** je nesretan i bogat...*(JL 2011: 6)

*O takav brend očešala bi se svaka razborita kinematografija, no ne i **naša**, koju već...*(JL 2011: 10)

*Društvo koje se okupilo oko projekta "Usamljeni osvjetnik" (TheLoneRanger) bilo je **isto**.* (JL 2013: 6)

*...uvidom da mi se ti "moderniji" **sletovi** danas čine odbojnima i neukusnijima nego poslijeratni.*(JL 2013: 8); *...dvije Inarrituove kreativne odluke. **Prva** je da cijeli film..., a **druga** da fingira...*(JL 2015: 2); *... osvojio je glavnu nagradu u Canneskom programu "Izvjestan pogled" ispred našeg "Zvzdana", koji je osvojio **drugu**.* (JL 2015: 8).

6. junkcija

- koordinacija

osim uobičajene uporabe veznika *i* autor u koordinativnim rečenicama upotrebljava i druge konektore:

***Naime**, bez njih on bi mentalno i fizički degradirao u poluidiota (JL 2012: 8); **Na početku**, zavjera trafikanta i župnika urodi uspjehom: počinju se rađati djeca...* (JL 2012:12).

- kontrajunkcija

Kontrajunktivni veznik *ali* uvodi umetnutu surečenicu sljedećem primjeru:

*Tijekom potjere, na putu im se nađe teksaški rendžer LeBoeuf (Matt Damon) koji također lovi Chaneyja, **ali** zbog drugog ubojstva u Teksasu, i mnogo unosnije potjernice*(JL 2011: 2).

Pavičić iz stilskih razloga složene rečenice razdvaja na svoje surečenice, npr.
*... **No**, danas su eksperimenti s narativnim grananjima postali kulturna moda; ...poigravali su se Moodysson i Inarritu, no ni jedan film nije se tako...* (JL 2011: 6)

*Dakle, područje seksa, plodnosti i prokreacije je upravo u trenutku dok film kreće u kinasredište kulturološkog rata između laičke i katoličke Hrvatske. **A** Brešan se u taj rat ubacuje...* (JL 2012: 12).

Osim veznika autor se koristi adverzativnim konektorima *naprotiv* i *međutim*:

***Naprotiv**, ona se hvata onog aspekta Jugoslavije kojeg se čak...Kod Popivode, **međutim**, nema zgražanja ni distance...* (JL 2013: 8).

Često kod Pavičića, kao i kod Njegića adverzativnim veznikom *no* započinje se nova rečenica ili, kao što je slučaj u idućem primjeru, ponekad čak i novi odlomak:

No, i izložba Mirjane Kolešnik u MSU, kao i većina novih ...(JL 2013: 8); *Film "Sicario" akcijski je triler koji se zbiva na meksičko-američkoj granici. Ali, kad vidite početak filma...*(JL 2015: 10); *... "Krampus" ima nekoliko efektnih mjesta, uključujući dobar epilog. Ali, sveu svemu film je ideološki iritantni mutan sva nespojiva žanra.*(JL 2015: 12).

- disjunkcija

...da li priču smjestiti u suvremenost, ili u epohu "zrelog socijalizma" kad su romani napisani?(JL 2011: 10).

- subordinacija je zastupljena u sljedećim primjerima:

dopusna rečenica :

Iako je na projekciji koju sam ja gledao s publikom taj uvod izazvao smijeh, moram priznati da je za moj ukus malo nespretno rogobatan i da se film "sporo pali" ... (JL 2010: 8)

Iako je Jolie nastojala izbjeći holivudizaciju tuđe nevolje, međutim film joj nije uspio.. (JL 2012: 2)

Iako je Liman napustio funkciju režisera i prepustio je britanskom autoru dokudramaGreengrassu, sva su tri filma bila slična i vrlo pristojna...(JL 2012: 8)

isključna rečenica:

...osim u eksterijerima, "MoonriseKingdom", izgleda kao animirani film u koji je netko utrpao glumce.(JL 2012: 6).

- uzročna rečenica

autor ima običaj uzročnu rečenicu razdvojiti u dvije rečenice na način na zavisna rečenica počinje veznikom, npr.

...očito je bio dostatan da serijalu da koherenciju. Jer "Bourneovo naslijeđe" je... (JL 2012: 8).

7. stilska sredstva

- pitanja

Je li nakon razvoda ostao s ocem ili majkom? Je li se oženio svojom adolescentskom dragom? (JL 2011: 6).

Pavičić recenziju završava pitanjem:

Je li zbilja došlo doba da se Verbinskog, Elliota i Rossija pozove na Subversive festival? (JL 2013: 6).

U svrhu ostavljanja jačeg dojma na čitatelja autor se koristi i pitanjima kojima navodi publiku da se slože s njegovim razmišljanjem:

...koji gledatelja koji se sjeća tih prizora mora ponukati na preispitivanje – kako sam ovo mogao trpjeti? Zašto sam u ovom sudjelovao? Kako mi nije bilo nelagodno? Ili bar smiješno? (JL 2013: 8).

- frazemi

u samo dvije recenzije zabilježen je po jedan primjer frazema:

Kako film teče, gledatelj hvata konce ishvaća da je Nemov život otišao u različitim smjerovima... (JL 2011: 6);

...bio je to film koji je išao protiv struje (JL 2012: 8).

- anglizmi

1) prilagodba posuđenice prema ortografiji modela

one-man-show (JL 2011: 2)

reality, yuppievski (JL 2011: 4)

dril, filmmaking (JL 2011: 8)

pre-teen (JL 2011: 10)

highconcept (JL 2011: 12)

reboot (JL 2012: 8)

storytelling (JL 2012: 10)

script-doctoring (JL 2012: 12)

billboard (JL 2013: 4)

flashback (JL 2014: 8)

share (autor aludira na facebook društvenu mrežu), self-help (JL 2014: 12)

middleclass, feel good (JL 2015: 12).

2) na ortografskoj se razini modeli prilagođavaju jeziku primatelju prema izgovoru modela:

šou (JL 2011: 4)

fleš bek (JL 2011: 6)

masterpis, pačvork(JL 2011: 8)

skaut(JL 2012: 6)

čili(JL2012: 10)

tajming, kast, impakt(JL 2012: 12)

miting, rok muzika(JL 2013: 8)

biznis (JL 2014: 12).

U tek jednoj recenziji autor upotrebljava galicizam *šik* (JL 2011: 6).

- dijalektizmi

pronađena su tek dva primjera dijalektizama:

naprzica – osoba nagle ćudi koja je sklona svađi i ljutnji(JL 2012: 4)

faliti – propustiti priliku, pogriješiti, promašiti (JL 2013: 8).

Mali broj primjera dijalektizama potvrđuje nam da autor pomno bira riječi iz standardnog jezika i nastoji te iste upotrijebiti na mjestu dijalektizama.

- kolokvijalni izrazi

za razliku od dijalektizama, kolokvijalizmi se malo češće nalaze u Pavičićevim recenzijama:

drviti(JL 2011: 4)

OK (JL 2011: 10)

kinjiti, pretumbati (JL 2013: 10)

okljaštriti kao maslinu u siječnju (JL 2012: 12).

- epiteti

odlučan, mlad, star, crn, velik, mali (JL 2011: 2).

- usporedba

...nastoji na oku držati cijelo jedno selo i likove kao za oveću soap operu; ali i režisera kojem bi svaki film u fazi "script-doctringa" trebalo okljaštriti kao maslinu u siječnju. (JL 2012: 12).

Budući da je radnja filma povezana s vjerom, i sam autor u jednoj rečenici radi poveznicu mjesta snimanja filma i mjesta Isusova rođenja – Betlehema:

Za lokaciju je odabrao otočko mjesto Prvić Šepurine, koje inače izgleda pomalo artifično, kao da je betlehemska selo od kartona...(JL 2012: 12)

... u kojoj se obrati ljušte kao luk (JL 2013: 4)

... koristi kao kravu muzaru (JL 2013: 10)

... pije kao smuk (JL 2013: 12).

- inverzija

upotrebljava se s ciljem da se naglase bitni rečenični dijelovi:

... insistira da u potjeru ide s njim(JL 2011: 2)

"Kako je počeo rat na mom otoku" Vinko Brešan je u kina izbacio...(JL 2012: 12).

8. odstupanje od hrvatske standardnojezične norme

- tiskarske pogreške

A raspra (rasprava) o tome je li Malick...(JL 2011: 8)

"Breza" je osvojia treću(JL 2012: 4)

Marta Popivoda se deklarira kao intelektualne ljevičarka...(JL 2013: 8)

zapadnjačkim fimovima(JL 2013: 8)

... dali su u filmu mitu o Noi jasan...(JL 2014: 4)

... koja će demistificirati život ne Divljem Zapadu...(JL 2014: 6)

... "Sloboštinom Barbi"(JL 2014: 8)

Je li "Birdmanu" bila potrebna lažna trudnoća i kćerina preljuba. (JL 2015: 2).

- pravopisna odstupanja

iza rednih brojeva, bez obzira na to što iza slijedi neki drugi pravopisni znak, treba se pisati točka. U sljedećoj rečenici redni je broj napisan bez točke:

Te '79, Malick je još uvijek bio dobro čuvana tajna...a onda se te '79, Malicku Cannesu... (JL 2011: 8)

...u suradnji sa piscem... (JL 2012: 4).

Autor u suprotnoj rečenici nije upotrijebio zarez:

Iduće jutro Anne doživi kratkotrajnu amneziju a liječnik joj dijagnosticira laki moždani udar...(JL 2012: 10).

Ponekad se stječe dojam da autor gomila zareze bez potrebe i stavlja ih na pogrešna mjesta, npr.

Gotovo istodobno, krenula je kampanja Katoličke crkve protiv odgoja o rodnoj ravnopravnosti, te – još prije – zakona o oplodnji. (JL 2012: 12).

Veznik *te* u toj rečenici ima sastavni smisao, stoga nije potreban zarez. Nadalje, autor ne stavlja točku kada brojeve piše u zagradama:

(1992)(JL 2013: 12).

Autor upotrebljava zarez gdje se ne bi trebao upotrebljavati:

1) ispred veznika *te* koji ima sastavno značenje:

Mcqueen minuciozno rekonstruira ekonomiju i hijerarhiju ropstva, te sramotnu ulogu koju je kršćanstvo imalo u legitimiranju takvog poretka. (JL 2014: 2).

2) u zavisnoj surečenici, a u glavnoj se rečenici koristi komparativ:

Mcqueen je puno jači kad prikazuje stanja i atmosferu, nego kad treba "odraditi" obavezna dramska... (JL 2014: 2).

- gramatička odstupanja

Pavičić pogrešno sklanja posvojni pridjev muškoga roda na *–ov/ –ev* i *–in*:

...u Marasovićevom filmu najviše škripi ono što je najjeftinije – a to su dramaturgija i scenarij. (JL 2011: 4).

Dakle, navedeni se pridjevi sklanjaju prema imeničnoj, a ne pridjevnoj sklonidbi. Pravilan oblik pridjeva glasi: *...u Marasovićevu filmu...*

Štoviše, griješi se i u položaju enklitike u rečenici, pa se tako enklitika *je* nalazi se na pogrešnom mjestu u sljedećoj rečenici:

Marasovićev film je futuristička distopija...(JL 2011: 4).

Pravilan oblik glasi: *Marasovićev je filmili Marasovićev film futuristička je distopija...*

Veznik *pošto* vremenski je veznik i ne treba ga upotrebljavati na mjestu uzročnih veznika *jer* i *budući da*. U sljedećoj je rečenici pogrešno upotrijebljen veznik *pošto*, umjesto veznika *jer*:

Junak filma je Nemo (nitko, starac koji 2092. umire kao posljednji smrtni čovjek, pošto je medicina suzbila smrt. (JL 2011: 6)

Enklitike *je* i *se* stavljene su na pogrješno mjesto u rečenici:

Glumačka podjela je brojna (JL 2012: 12)

Svi likovi su suptilno nijansirani... (JL 2011: 8).

U sljedećoj rečenici prisutna su dva otklona od standardnojezične norme. Prvi je da se u hrvatskome standardnom jeziku umjesto upitnog oblika *da li* upotrebljava *je li*, a drugi je taj da se ispred disjunktivnog veznika (u navedenoj rečenici) ne stavlja zarez:

Drugo je pitanje: dali priču smjestiti u suvremenost, ili u epohu "zrelog socijalizma" kad su romani napisani? (JL 2011: 10).

Ne znam da li, ako ga je gledala, utjecao na njen film (JL 2013: 8).

Autor u idućem primjeru griješi u uporabi akuzativnoga oblika osobne zamjenice *ona*:

...nije je povelala ni u smjeru morbidnog (JL 2012: 2).

Iza 3. lica jednina glagola *biti*, obavezno se upotrebljava akuzativni oblik *ju*. Oblik *je* genitivni je oblik (*G nje, je*) koji se u nekim pozicijama upotrebljava umjesto akuzativnoga oblika *ju*. Potrebno je naglasiti da se prednost, kad god je to moguće, daje obliku *ju*, a ne *je*.

Pogrješno je upotrebljen glagol *brinuti se*. Navedeni je glagol isključivo prijelazni, dakle iza njega obavezno slijedi povratno-posvojna zamjenica *se*:

Brinući o njemu, Oleottov junak... (JL 2013: 8).

6.5. Glagolski oblici i izravno obraćanje čitatelju

U recenzijama *Jutarnjeg lista* također se većinom piše u trećem licu. Međutim, u recenzijama Ivice Pavičića češće se upotrebljavaju drugo lice jednine i množine nego u recenzijama Marka Njegića. Iako recenzije trebaju iznositi objektivno stajalište ili se tek u zaključku recenzije iznosi subjektivno stajalište, pisac u recenziji često ističe svoje mišljenje i dojmove što baš i nije u skladu s pravilima recenzije. Sve to autor radi koristeći glagole u prvome licu jednine, osobnu zamjenicu *ja* i prilog *osobno*:

Izvorni "TrueGirt" nisam gledao desetljećima, ali ako me sjećanje služi... (JL 2011: 2)

Thin Red Line" – za mene jedini film o ratu koji slični na rat kakav ja osobno pamtim... Nakon "Tanke crvene linije" on će snimiti dva filma koji će, **po mom mišljenju**, biti u najmanju ruku problematični. (JL 2011: 8)

Gledajući Popivodin film **bio sam iznenađen** uvidom da mi se... **Ne znam** je li Marta Popivoda... Gledajući te prizore, **pomislio sam** kako ne **bih volio** da to bude slika koju će moje dijete imati o epohi u kojoj **sam odrastao**... (JL 2013: 8)

Nekom ta Kušanova odluka može biti politički iritantna, no **meni** je šarmantno iznenađujuća. (JL 2011: 10).

Autor iznosi svoje mišljenje, ali u ovom slučaju u zaključku:

Meni osobno, "Svećenikova djeca" su nova demonstracija...(JL 2012: 12).

7. Uloga grafostilistike u *Jutarnjem listu*

Pavičić poseban značaj svojim recenzijama daje grafičkim uređenjem svojih uradaka.⁷ Izdvojeni su neki od primjera koji se ponavljaju i koje se trebaju istaknuti:

1) pisanjem svake riječi velikim slovom, autor ističe i naglašava svoju poruku:

...i imate film koji vam u oči vrišti "Ja Sam Velika Umjetnost"(JL 2011: 8).

2) uporabom crtice, ističu se pojedine informacije:

Činilo se – veliki američki režiser počinje karijeru... U prvoj sceni, obitelj glavnih junaka O'Brienovih dobiva telegraf koji javlja da se najstariji sin – kojeg u filmu ne vidimo – ubio. (JL 2011: 8)

...prepoznatljivi su u više generacija – korporacijskim rječnikom rečeno – pravi su bend. Prva od njih bila je – kako se ispovijedaju zbivanja... a policija – primjerice – ima hrvatska obilježja na kapi.... (JL 2011: 10);

Ono što prvo zapanji gledatelja "Ljubavi" je – za početak – njegova gotovo bezvremenska klasičnost...(JL 2012: 10)

Jedan od problema filma je i okvirni kontekst samrtne ispovijedi koji je u Matišićevoj drami – koja je vjerski moralitet – ključan, dok kod Brešana strši... (JL 2012: 12).

Pavičić umetnute rečenice ne odvaja zarezom, nego crticom:

...u kojima bi brzo i oštromno – poput audiovizualnog kolumnista – reagirao na aktualna zbivanja Amerike. Isto to radi s odvajanjem zavisne rečenice od

⁷Izgled grafije u recenzijama marka Njegića nema posebnih značajki pa se o istom u radu ne piše.

glavne: ...*"Nuspojave"* je film koji fino zaslužuje tu i takvu karijeru – ne zato jer je taj film među najboljim... (JL2013: 14).

Nekad se bespotrebno upotrebljavaju crtice kao što je slučaj u sljedećim primjerima:

Sve to – ispostavit će se, dakako – bit će tek prvi sloj u hičkovskoj zavrzlami u kojoj se obrati ljušte kao luk (JL 2013: 4).

Česta uporaba crtice koja ima ulogu veće stanke s namjerom da se naglasi ono što slijedi iza crtice:

To je, naime, hrvatski film i po jeziku i po kstu i po prostoru, ali još više – film koji se Hrvatskom doista bavi...u gradu odakle redateljica vuče podrijetlo – Dubrovniku – ratne godine... (JL 2014: 8).

Autor u samo jednoj (kraćoj) rečenici upotrebljava čak tri crtice:

Novi Allenov film je – ukratko – šarmantan, lako gledljiv i – prosječan (JL 2014: 10).

Zanimljiva je stilaska podjela rečenica na dvije samostalke rečenice:

1) zavisnom surečenicom počinje novi odlomak:

...Potom slijede prizori Plavog vlaka, Titova ispraćaja, pogreba i žalovanja.

(novi odlomak) *Pa još štafeta mladosti, još sletova. Na kraju stižu prvi nacionalistički mitinzi...* (JL 2013: 8).

2) zavisnom surečenicom nastavlja se dalje odlomak:

Da se prisjetimo, među ostalim, kako vjere jedne generacije već bliskom potomstvu mogu izjednačiti žalosno smiješno. Te da se to može dogoditi i setu uvjerenja u kojem... (JL 2013: 8);

Kako je prethodno navedeno, autor zavisno složenu rečenicu iz stilskih razloga razdvaja na dvije samostalke rečenice:

Aronofskay i Handel (inače neurobiolog) dali su i filmu mit o Noj jasan ekološki predznak. Stoga Stvoritelj arkom... (JL 2014: 4).

8. Intertekstualnosti/ intermedijalnost

Osim kohezivnosti, koji je ujedno i najopširniji kriterij tekstualnosti, za analizu našega korpusa jednako je relevantan i kriterij *intertekstualnosti*. Pod pojmom intertekstualnosti kao što je već navedeno podrazumijeva se uporaba citata ili referencija na određene dobro poznate tekstove, npr. slavne govore ili književna djela (usp. Beaugrande, Dressler 2010: 203). Budući da se u recenzijama autori većinom referiraju na druge filmove, predstave ili izložbe, u tom slučaju možemo govoriti *intermedijalnosti*. U najvećem broju primjera autori se referiraju na druge filmove koje po raznim poveznicama povezuju s filmom o kojem pišu u recenziji.

8.1. Intertekstualnosti/ intermedijalnost u recenzijama *Slobodne Dalmacije*

Marko Njegić jedan kraći odlomak u recenziji posvećuje ekranizacijama Shakespeareovih djela jer je te iste ekranizirao redatelj Thora. Spominju se *Henrik V*, *Hamlet*, *Kralj Lear*. On navodi na koji su način navedena Shakespeareova djela utjecala na radnju *Thora*, npr.

Vidljiv je i utjecaj "Kralja Leara", gdje je princ Edmund, ljubomoran na brata Edgara, izmanipulirao oca da ga protjera u izgnanstvo, a dvorske spletke i rivalstva ponositih, oholih, gordih, taštih likova u kući Odinovoj zovu u sjećanje i "Hamleta". (SD 2011: 5).

U recenzijama je manje prisutan inače najčešći oblik intertekstualnosti, a to je *citiranje*:

"Vaša zatvorenost nije propusna, život posvuda prodire unutra. Jeste li iskreni ili se pretvarate? Samo u kazalištu to pitanje ima težinu." (SD 2011: 9).

Gotovo svaki odlomak u recenziji se temelji na intermedijalnosti. U jednoj od recenzija Njegić navodi čak deset filmova koji se dovode u vezu s filmom o kojem se piše u recenziji:

Vrućina, Casino, Sedam, 12 majmuna, Privedite osumnjičene, Apollo 13, Razum i osjećaji, Poštar, Prašćić Babe, Troja (SD 2011: 11).

Na temelju sličnosti između filma i poznate bajke, autor glavnu glumicu filma uspoređuje s Pepeljgom. Štoviše, naziva ju Pepeljgom zato što je i za nju ključan sat koji otkucava u ponoć:

Ovoj Pepeljgi sat također otkucava ponoć u strahu... (SD 2013: 9).

Odmah na početku recenzije autor upućuje na citat hrvatskog umjetnika Tome Gotovca, vezan uz film o kojem je u recenziji riječ:

"Glup i gluplji lude braće Farrelly je najpametniji film godine prikazan na hrvatskom kinorepertoaru..." (SD 2014: 11).

Autoru citat služi kao poveznica daljnjeg slaganja misli i rečenica u recenziji.

Spominju se i drugi filmovi koje se preko radnje, režisera ili glumaca povezuju s filmom koji se analizira u recenziji:

...drukčiji od ostalih ljudi, poput aliena iz "**District 9**"; No, mladi znanstvenik Deon Wilson (DewPatel, "**Milijunaš s ulice**")...Problem je što su Chappieja oteli lokalni kriminalci slični punkerskim banditima iz "**Mad Maxa**"; ...Režiser s jedne strane pokazuje komercijalni "**spielbergovski**" osjećaj za optimizam u susretu s nepoznatim i Chappieja je kreirao kao "**E. T.-jevski**" simpatičnog "familyfriendly" robota sa zečjim ušima koji poima "vrijednost ljudskog života" ("**Terminator2**") (SD 2015: 3)

...lik Robina Williama, bradat i zapušten, pitao se "Whatyearitis?" u filmu "Jumanji" (1995.). Wiliamovo dezorijentirano pitanje i nejegovaunezvjerena faca odlično su iskorišteni 20 godina kasnije na slici u posljednje vrijeme frekventno "šeranoj" na Facebooku. Natpis "Whatyearisit?" stoji ispod štampanih naslova filmova "Star wars", "Terminator", "Jurassic Park", "Mada Max". (SD 2015: 7).

Autor namjerno upotrebljava riječ *preobražaj* koju čitatelj (obrazovan) odmah povezuje s Franzom Kafkom i jednim od njegovih najpoznatijih djela – *Preobražaj*:

Njegova kćerka Maggie nepovratno je zaražena zombi virusom... Kad se finalni "*preobražaj*" dogodi, Wade ima tri izbora... (SD 2015: 9).

8.2. Intertekstualnost/ intermedijalnost u recenzijama *Jutarnjeg lista*

Kriterijem intertekstualnosti naglašava se ovisnost produkcije i recepcije nekog teksta o znanju sudionika komunikacije o drugim tekstovima. (usp. Ivanetić 3003: 12). Navedeni kriterij povezan je s informativnosti teksta i stavlja naglasak na istinitost o onom o čemu se piše. Tako čitatelji čvršće vjeruju tekstu koji imaju ispred sebe. Isto kao i u recenzijama *Slobodne Dalmacije* ovaj kriterij intertekstualnost često je zastupljen u recenzijama Jurice Pavičića. Autor se referira na roman na temelju kojeg je nastao istoimeni film *Čovjek zvan hrabrost* te navodi da je ovo već druga ekranizacija navedenog romana, prva je bila 1969., a sve to nam objašnjava i autor u uvodu u svoju recenziju:

"Čovjek zvan hrabrost" baziran je na istoimenom romanu western pisca Richarda Purvisa koji je 1969. već ekraniziran s Johnom Wayneom u glavnoj ulozi. (JL 2011: 2).

Nadalje, u drugoj recenziji u kategoriji hrvatskih znanstveno-fantastičnih filmova Pavičić navodi još dva filma koja povezuje s filmom iz recenzije *"The show must go on"*:

Sedamdesetih godina, Krsto Papić i Dušan Vukotić snimili su filmove "Izbavitelj" i "Gosti iz galaksije" koji su više bili političke parabole nego pravi SF... (JL 2011: 4).

Budući da se radi o fantastici i dječjim romanima na temelju kojih su ekranizirani filmovi – *Koko i duhovi*, autor povezuje navedeni naslov s romanima, odnosno filmovima *Harryja Pottera*:

Dobar dječji film za Harry Potter fanove... Po vizualnoj i scenografskoj brižljivosti "Koko" je film namijenjen djeci koja su navikla na standard "Harryja Pottera"... (JL 2011: 10).

U jednoj od svojih recenzija Pavičić parafrazira izreku Umberta Eca:

...izgledalo je kako se obistinilo proročanstvo Umberta Eca da će kompjutorski trik ubiti akcijski film (JL 2012: 8).

Pavičić povezuje film s književnim djelom koje je napisala Mary Wollstonecraft Shelley *Frankenstein*:

...."Bourne 4" u nekim trenucima postaje pomalo nalik "Frankensteinu": doktore se mora nositi s umjetnim čudovištem koje je stvorio i filmom "James Bond": Gilroy i ekipa opet "bondovski" koriste egzotične lokacije (JL 2012: 8).

Film se uspoređuje glazbenom umjetnošću, točnije Beethovenovom Petom simfonijom:

Nakon gledanja "Ljubavi" čovjek ima dojam sličan kao kad čuje ona kulna četiri takta na početku Beethovenove Pete simfonije. Odmah vidite da je to veliko, ali i jednostavno da vam nije jasno kako se toga nitko ranije nije sjetio. (JL 2012: 10).

Autor radi poveznicu filma snimana na temu životu u Jugoslaviji s jednom od parola tadašnjih jugoslavenskih projekata:

"Jugoslavija, kako je ideologija pokretala naše kolektivno telo" (JL 2013: 8).

Također se referira na jednu od izložbi u Muzeju suvremene umjetnosti:

No, i izložba Mirjane Kolečnik u MSU, kao i većina novi rekapitulacija socijalističkog naslijeđa, bavi se onim aspektom socijalizma za kojim naša kultura danas osjeća latentnu žudnju. (JL 2013: 8);

U nekoliko rečenica citira se režiser filma:

"Oštarija je u mom kraju neuralgično središte društvenog života. U njoj se susreću lica, vijesti, sudbine, frustracije i strasti" (JL 2013: 10).

Autor povezuje radnju filma s romanom koji je tumači radnju sličnu radnji filma:

...zanimljivo je gledati Oleottov Kras koji je i nježan, ali i okrutan. Na taj način o našoj strani granice pisao je samo jedan Slovenac – Juraj Hudolin – u svom jezivom romanu "Pastorak" koji se bavi odrastanjem u Istri. (JL 2013: 10).

Radnja filma donosi priču o ropstvu u Americi. Pavičić povezuje priču o ropstvu s dnevnikom/ filmom Anne Frank te glavnog junaka, ujedno i žrtvu američkog holokausta – Solomona Northupa naziva *crna Anna Frank*:

...za takvu predstavu holokausta treba crna Anna Frank...Tu "Annu Frank" Mcqueen i Ridley našli su u čovjeku pod imenom SolomonNorthup...(JL 2014: 2).

U zadnjem odlomku recenzije autor navodi filmove snimane na temu ropstva koji su po njegovu mišljenju lošiji od *12 godina ropstva*:

S "12 years a Slave" stoga treba i mjeriti po onom što jest. Kudikamo jr bolji od većine sličnih obrazovnih spektakla, i bitno bolji od – recimo – Wajdina "Katyna", Egoyanova "Aratata" (o genocidu nad Armencima) ili "Hotela Ruanda". (JL 2014: 2).

Autor radi poveznicu hrvatskoga filma koji je ratne tematike o kojem piše u recenziji *"Cure – život drugih"* redateljice Andree Štokes romanima, također ratne tematike, hrvatskih autorica Ivane Simić Bodrožić:

"Hotel Zagorje" i Maše Kolanović: "Sloboština Barbie": ...kao rekonstrukcija odrastanja u ratu koju bi se moglo uspoređivati s nekim proznim knjigama žena slične generacije, recimo "Hotelom Zagorje" ili "Sloboštinom Barbie"(JL 2014: 8).

Nadalje, on citira komentatora britanskog časopisa *"Sightand Sound"* koji je komentirao nove filmove Woody Allena:

"genij koji se gasi"(JL 2014: 10).

Pavičić se dalje u odlomku nadovezuje na navedeni citat te uspoređuje spomenutoga Woody Allena s hrvatskim nekadašnjim izbornikom Ćirom Blaževićem:

Poput Ćire Blaževića koji neumorno ore po provincijskim terenima, tako i 80-godišnji Allen ne priznaje treću dob, nego i u devetom desetljeću na kilometar-satu postojano poput vočke "urodi" jednim filmom godišnje. (JL 2014: 10).

Ova usporedba šalje ironično-humorističnu poruku. U zadnjem odlomku autor uspoređuje redateljev način snimanja filma s pojmom iz građevinske terminologije:

On je režiser koji glumce uzima kao "rohbau", koristi u njihovom uvriježenom tipu uloga i izvlači najbolje od njih(JL 2014: 10).

Da intermedijalnost uvelike doprinosi visokoj kvaliteti recenzije, to nam dokazuje sljedeća recenzija koja se temelji na usporedbi filma "*Taksist*" s filmom "*Noćne kronike*" koji je ujedno i predmet recenzije. Usporedba se temelji na iznošenju sličnosti i razlika dvaju glavnih glumaca:

I junaka Gilroyevog filma Louisa Blooma mori nesanica i zato radi noću. Kao i Bickle, i Bloom (Jake Gyllenhaal) je dobro prikriveni psihopat... (JL 2014: 12).

Pavičić uspoređuje poantu filma s Golim otokom - zloglasni logor za jugoslavenske političke zatvorenike:

Film "Krampus" je, ukratko, pomalo nalik informbiroovski Golom otoku. Ne oslobode te kad si odslužio kaznu, nego onda kad si ih uvjerio da si prihvatio ispravnu ideologiju (JL 2015: 12).

9. Usporedba kohezivnih sredstava u recenzijama *Slobodne Dalmacije* i *Jutarnjeg lista*

Rekurencija

Najzastupljeniji je oblik rekurencije u prikupljenome korpusu leksička rekurencija. Najčešće se radi o ponavljanju imenskih riječi kao što su nazivi filmova, glavnih glumaca i redatelja filma. Za razliku od *Slobodne Dalmacije* u *Jutarnjem listu*, osim kod imenskih riječi, leksička je rekurencija pojavljuje se i kod glagola. U recenzijama *Slobodne Dalmacije* se tek u jednom primjeru nailazi na parcijalnu rekurenciju (poliptoton), dok se poliptoton u *Jutarnjem listu* pojavljuje u četiri primjera.

Paralelizam

Da su primjeri paralelizma iznimno rijetki to potvrđuju i primjeri iz korpusa *Slobodne Dalmacije*. Jedan od razloga zašto je uporaba paralelizma rijetka je ekonomičnost novinskih tekstova. Tekstovi moraju biti što kraći, a ujedno što informativniji. Dakle treba se što je više moguće izbjegavati uporaba "praznih" sintaktičkih struktura kao što je to paralelizam. S druge

strane korpus *Jutarnjeg lista* bogatiji je primjerima paralelizma. Tome pridonosi i činjenica da je Pavičićevim recenzijama posvećeno više novinskoga prostora nego recenzijama Marka Njegića.

Leksička sinonimičnost

Sinonimičnost je u *Slobodnoj Dalmaciji* vrlo često zastupljena. Marko Njegić upotrebljava razne oblike sinonimičnosti u svojim recenzijama, pa tako ulogu sinonima, po kriteriju učestalosti, u tekstu imaju: bliskoznačnice, sintagme pridjeva s imenicama, strani izrazi, frazemi, hiperonimi, brojevi. Naprotiv, u *Jutarnjem listu* sinonimičnost nije iskazana tako raznoliko kao u *Slobodnoj Dalmaciji*. Na mjestu sinonima koriste se većinom sintagme pridjeva s imenicama te u jednom primjeru ulogu sinonima ima bliskoznačnica.

Zamjenjivački elementi

Najčešću ulogu anafore u recenzijama Marka Njegića imaju osobne zamjenice *on, ona*, potom slijedi pokazna zamjenica *to*, prilog *tako* te pridjev *takav*. Rjeđe funkciju anafore imaju brojevi i pridjev *potonji*. Kod katafore prevladavaju sintagme *imenica i imenica, pridjev i imenica*, potom slijede zamjenice *ono i to*, u jednom primjeru broj *dvije* te naposljetku, također u jednom primjeru, glagol *raditi*. S druge strane u drugom dijelu korpusa, u *Jutarnjem listu* prvo mjesto uloge anafore zauzimaju pokazne zamjenice *taj, to*. U manjem broju primjera može se pronaći nekoliko anafora čiju funkciju imaju zamjenički pridjev *tako* i osobne zamjenice *on i ona*. Za tek jednom primjeru zamjenički pridjev *takav* koristi se na mjestu anafore. Katafore *Jutarnjeg lista* ostvaruju se najčešće uporabom sintagmi *ono što* i tekstualnih sinonima. Obojica autora na mjestu katafore koriste sintagme *ono što*.

Elipsa

U gotovo svim eliptičnim rečenicama prikupljenoga korpusa izostavljaju se imenice koje su ionako najčešće zalihosne za razumijevanje značenja pa njihovo ispuštanje ne utječe na prepoznavanje smisla teksta. Marko Njegić u svojim tekstovima, osim imenica, nerijetko izostavlja i dijelove rečenice koje zamjenjuje zamjeničkim pridjevom *sve* te izrazom *što sve*

ne. Nadalje, u njegovim je recenzijama vidljiv i utjecaj razgovornog stila, čija je jedna od značajki i eliptičnost, tako što se u dva primjera ispušta dio riječi.

Junkcija

Što se tiče povezivanja rečenica našega korpusa, po kriteriju učestalosti, sasvim očekivano, prvo mjesto zauzima konjunkcija gdje se gotovo u svim primjerima upotrebljavaju veznici *i* i *ite*. Na drugom mjestu, neočekivano prije analize teksta, slijedi kontrajunkcija pa disjunkcija. i Njegić i Pavičić često duže rečenice rastavljaju na kraće rečenice i novu rečenicu započinje konektorom koji služi za nadovezivanje na prethodne rečenice i uspostavu njihova suodnosa. Kraće rečenice autori koriste iz stilskih razloga, ali i zbog naglaska na važne informacije koje žele da publika uoči i zapamti. Njegić često koristi dopusni veznik *ipak* koji upotrebljava samostalno ili u sintagmi s veznikom *pa*, dok se Pavičića ne nalazi ovakva konstrukcija. Međutim, obojica koriste *no* u ulozi konektora, Njegić češće nego Pavičić.

Kod analize subordinacije u *Slobodnoj Dalmaciji* treba obratiti pozornost na zaključne rečenice koje autor koristi, ne samo u zaključku, nego i na kraju odlomaka u tekstu. Njegić zaključne misli izražava uporabom veznika *dakle*, a u nekim primjerima koristi i sastavni veznik *pa* koji ima zaključni smisao. Dopusne rečenice prisutne su u nekoliko recenzija i *Slobodne Dalmacije* i *Jutarnjeg lista* te se izražavaju najčešće veznikom *ipak*, zatim *usprkos*, *unatoč* iza kojih se pravilno upotrebljava dativ imenskih riječi. Disjunkcija se pronalazi u dvije recenzije Marka Njegića i tek u jednoj recenziji Jurice Pavičića. U tekstovima disjunkcija se izražava uporabom veznika *ili*.

Sintaksa

Što se tiče sintakse, o istoj je dosta napisano kada su se analizirali zamjenjivački elementi u rečenicama te kada se analizirala junkcija rečenica. Odmah na prvi pogled vidljivo je da u recenzijama prevladavaju anaforički odnosi⁸. Od vrsta rečenica može se izdvojiti nekoliko vrsta rečenica koje se javljaju češće od ostalih. Tako u našem korpusu od nezavisno složenih rečenica najčešće pronalazimo sastavne, rastavne, suprotne i zaključne rečenice, a od zavisno

⁸Vidjeti poglavlje 6.2. i 6.4. (zamjenjivački elementi)

složenih dopusne i uzročne rečenice.⁹ U korpusu pronalazimo još asindentsko povezivanje rečenica, odnosno nizanje surečenica koje se povezuju zarezom:

Po Zagrebu padaju bombe, ljudi žive po skloništim, a pronicljivi producent...Ljudi su najbljeđi dio Marasovićeve filma, kudikamo manje uvjerljiv i od režijske izvedbe, i od distopijskog koncepta.(JL 2011: 4).

U većini primjera radi se o kraćim i "rascjepkanim" rečenicama:

Thor nije mutant, superjunak transformiran radijacijom. Nije ni superheroj u šarenom kostimu od spandeksa. On je sin Odinasveoca, nordijski Bog, ni manje ni više. Bog groma i munje. Snažniji je do najsnažnijeg Vikinga, ima zlatnu kosu...(SD 2011: 5)

Otvaranje i zatvaranje "zipa" pali "Ubojitog Joea". Umjesto kresanja upaljača slijedi – prolom oblaka. Munje osvjetljuju crnilo noći. Kiša natapa teksašku vukogrebinu. Pas se otima na lancu (SD 2012: 9).

Rečenice su živopisne i slikovite, tijekom čitanja čitatelj ima osjećaj kao da uistinu gleda film. Autor prekida rečenice zbog stilskih razloga i s ciljem da istakne pojedinu informaciju:

Wade ima tri izbora– odvesti Maggie u karantenu, dati joj koktel koji daju u karanteni ili učiniti "to" brzo, u prijevodu ubiti je. Vlastitu kćer; No,istina je daleko od toga. Jer, tu memoarsku jezgru Malick je sagradio... pa, otprilike svime što je mogao; Tako se mislilo. No – dogodilo se suprotno.(JL 2013: 6).

Stilska sredstva

Uporaba stilskih sredstava ovisi o autoru, odnosno o njegovu stilu i načinu pisanja. Njegić i Pavičić postavljanjem pitanja u recenzijama izravno uključuju publiku u tekst i s njima otvara diskusiju. Njegić na pojedina pitanja i daje odgovore. Odgovaranjem na pitanja, autor može čitatelja "osvojiti", ukoliko on dijeli svoje mišljenje s autorom, ili "izgubiti", ukoliko se čitatelj nikako ne slaže s autorovim odgovorom. Dakle, autor mora pomno birati koje pitanje postaviti i još više koji odgovor dati. Pavičić na svoja pitanja ne daje odgovor, Pavičićeva pitanja potiču publiku na razmišljanje i na bunt protiv dominantnog "režima". Za razliku od Marka Njegića, Pavičić na postavljena pitanja ne odgovara.

Frazemi su vrlo česti u književnoumjetničkom stilu. Međutim, i u publicističkom se stilu koriste frazemi i to najčešće žargonski dijalektni frazemi iz razgovornoga funkcionalnoga stila. Više je frazema upotrijebljeno u recenzijama *Slobodne Dalmacije* nego u recenzijama *Jutarnjeg lista* Njihova uporaba u tekstu najviše pridonosi slikovitosti onog čemu se piše. Štoviše, frazemi nam često otkrivaju podrijetlo autora pa tako i pojedine značajke samoga

⁹Vidjeti poglavlje 6.2. i 6.4. (junkcija)

teksta. Na taj će način autori iz Dalmacije (kao što su to Njegić i Pavičić) prije upotrijebiti frazem *podignuti buru, alkarski u sridu*, nego autori iz sjeverne Hrvatske.

Leksičko posuđivanje najčešći je oblik međujezičnih utjecaja. Gotovo da nema recenzije u kojoj ne postoji barem jedna posuđenica, tj. bolje rečeno da ne postoji bar jedan anglizam jer su anglizmi najučestaliji primjeri posuđivanja. I jednim i drugim novinama zajednička je činjenica da se više anglizama na ortografskoj razini prilagođavaju prema ortografiji modela, a nešto manje se primjera prilagođava prema ortoepiji modela. U recenzijama *Slobodne Dalmacije* uočeni su isključivo anglizmi, dok se u recenzijama *Jutarnjeg lista* pronalazi i jedan galicizam. Sljedeći je način prilagodbe posuđenica transmorfemizacija koja je vidljiva u manjem broju primjera *Slobodne Dalmacije*, dok *Jutarnji list* ne bilježi uporabu transmorfemiziranih posuđenica.

S druge strane u nekim od recenzija nailazi se na lekseme koji su regionalno obilježeni, dakle riječ je o dijalektizmima. Analizirajući prikupljeni korpus može se zaključiti da dijalektizmi služe autoru kao sredstvo izražavanja bliskosti i povezanosti između njega i ljudi iz istog kraja. Njegić u recenzijama upotrebljava i izraze iz svakodnevnog života koji su zasigurno mnogo pridonijeli širokom krugu čitatelja i lakšoj razumljivosti teksta. Pavičić kao i sumještanin Njegić koristi dijalektizme i kolokvijalizme, ali u manjoj mjeri nego Njegić. Naime, treba istaknuti svrhu i način korištenja umanjenica u recenzijama *Slobodne Dalmacije*. Njegić, uz ironične iskaze, umanjenicama izražava podrugljivost i nepriznavanje veličine pojedinoga filma, glumca ili redatelja. Negativne konotacije umanjenica autor postiže pomoću sufiksa *-ić*. U recenzijama *Jutarnjeg lista* nema zabilježenih umanjenica.

Od ostalih stilskih sredstava, često se u recenzijama jednih i drugih novina koriste: oksimoron, epiteti, hipokoristici, usporedba¹⁰ i inverzija. Od prethodno navedenih stilskih sredstava u *Jutarnjem su listu* prisutni epiteti, usporedba i inverzija, dok su s druge strane u *Slobodnoj Dalmaciji* zastupljena sva navedena stilski sredstava.

¹⁰Usporedba je važna za kriterij intertekstualnosti i intermedijalnosti. Vidjeti poglavlja 8.1. i 8.2.

Odstupanje od hrvatske standardnojezične norme

Analizirajući recenzije *Slobodne Dalmacije* u samo jednom primjeru pronađena je tiskarska pogrješka. Daleko veći broj pogrješki je broj pravopisnih i gramatičkih pogrješaka. U prvom slučaju riječ je o pogrješnoj uporabi riječi koje se pišu s *je* ili *ije* te pisanje naveska *a* u prijedlogu *sa* ispred riječi koje ne počinju sa *s*, *š*, *z*, *ž* i glasovno teškim skupovima za izgovor kao *ks*, *ps* i *pš* te ispred zamjenice *mnom*. Što se tiče pravopisa griješi se u jednom primjeru u pisanju velikog i malog slova. U drugom slučaju radi se o gramatičkim grješcima gdje se nepravilno koriste sljedeći primjeri: skraćeno i oblik uzročne vezničke supine *s obzirom na to da*, uzročni veznika *budući da* kojeg Njegić ne upotrebljava u inverziji te se enklitika *je* stavlja na pogrješno mjesto u rečenici. U *Jutarnjem listu* broj tiskarskih pogrješaka je sedam, a u *Slobodnoj Dalmaciji*, kao što je gore navedeno, tek jedna pogrješka. Međutim, Pavičić češće griješi u pisanju nego Njegić. On griješi u pisanju, odnosno "nepisanju" interpunkcije iza rednih brojeva u kombinaciji s drugim interpunkcijskim znakovima. Nadalje, griješi i u uporabi zareza u rečenicama, npr. ne navodi zarez u suprotnim rečenicama, piše zarez ispred veznika *te* koji u rečenici ima sastavno značenje, naposljetku koristi zarez u zavisnoj surečenici, a u glavnoj je upotrjebljen komparativ. Na kraju u gramatičkim pogrješcima Pavičić najčešće griješi stavljajući enklitike na krivo mjesto u rečenici te koristeći nepravilne veznike u rečenici, upotrebljavajući izraze i oblike glagola koje prema normi treba izbjegavati.

Glagolski oblici i izravno obraćanje čitatelju

U recenzijama je moguća uporaba svih glagolskih vremena i načina, međutim u recenzijama se u pravilu koristi govor u trećem licu jer se prepričava radnja filma i drugi vezani događaji uz filmsku scenu. U *Slobodnoj Dalmaciji* autor, osim trećeg lica, koristi drugo lice množine i prvo lice množine s ciljem da uvjeri publiku u provjerenu informaciju i istinitost svoje tvrdnje. Naprotiv u *Jutarnjem se listu* ne nailazi na glagolske oblike u drugom licu množine ni u prvom licu množine, ali se koristi prvo lice jednine. Dakle za iznošenje svoga mišljenja, Pavičić se koristi prvim licem, za razliku od Marka Njegića koji svoje mišljenje iznosi u trećem licu. Može se zaključiti da Pavičić ne "poštuje" u cijelosti norme recenzije jer iznosi subjektivno mišljenje kroz cijelu recenziju.

10. Usporedba intertekstualnosti u recenzijama *Slobodne Dalmacije* i *Jutarnjeg lista*

U oba se dijela prikupljenoga korpusa autori gotovo uvijek referiraju na druge oblike umjetnosti koji imaju nekakve poveznice s filmom koji se analizira u recenziji. Prije svega autori se referiraju na druge filmove koji su imaju zajedničke karakteristike s filmom iz recenzije. Te karakteristike se odnose na istu ili sličnu tematiku filma te na zajedničke glumce ili redatelje filmova. Osim što se autori referiraju na druge filmove, oni također donose citate drugih osoba za koje smatraju da je njihovo mišljenje važno za ono o čemu se u recenziji piše. Na taj način Marko Njegić donosi citat jednog hrvatskoga umjetnika, a Jurica Pavičić citira britanskog novinara koje ne imenuje, zatim talijanskoga pisca Umberta Eca itd.

11. Zaključak

Proučavanjem recenzija kao asertivnih tekstova koje izlaze u dnevnim novinama zaključuje se da konstitutivnu ulogu u izgradnji teksta imaju kohezija i intertekstualnost. Brojnim kohezivnim sredstvima kao što su rekurencija, paralelizam, leksička sinonimičnost, zamjenjivački elementi, elipsa, junkcijarečenice se povezuju u višu razinu – *tekst*.

U prvom su se dijelu rada teorijski određivali pojmovi lingvistike, tekstne lingvistike, tekstnih vrsta i samog teksta kao predmeta analize tekstne lingvistike.

Nadalje, u središnjem dijelu rada prikazuje empirijsko istraživanje autentičnih uporabnih tekstova. Riječ je o filmskim recenzijama preuzetih iz dnevnog tiska, iz *Slobodne Dalmacije* (autor Marko Njegić) i *Jutarnjeg lista* (autor Jurica Pavičić). Nakon analize obaju dijelova prikupljenoga korpusa, uspoređene su recenzije *Slobodne Dalmacije* i *Jutarnjeg lista*. Prilikom analize tekstova uočava se da su u izgradnji kohezije prisutna sva kohezivna sredstva. Pojedine razlike javljaju se u njihovoj učestalosti što ovisi o samom tekstu i njegovu sadržaju. Za analizu recenzije koja u širem smislu riječi podrazumijeva kritički prikaz umjetničkog djela relevantan je kriterij intertekstualnosti ili intermedijalnosti jer se autori recenzija referiraju na razne oblike umjetnosti, npr. izložbe, predstave, knjige, filmove itd. Upravo referiranje na druga umjetnička djela pomaže recipijentu objekt analize staviti u određeni kontekst te ga na taj način i bolje razumjeti. Razumjeti tekst znači prepoznati strategije koje koristi autor teksta te tako steći uvid u sam tekst. Kako bi se tekstovi što bolje razumjeli, neophodno je poznavati, prepoznavati i razumjeti jezične zakonitosti.

Ovaj je rad samo jedan korak unaprijed u velikom svijetu tekstova kojima se bavi tekstna lingvistika.

12. Bibliografija

12.1. Izvori

1. Slobodna Dalmacija

SD 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 : 1
SD 2011, 2012, 2013, 2014, 2015: 3
SD 2011,2012, 2013, 2014, 2015: 5
SD 2011, 2012, 2013, 2014, 2015: 7
SD 2011, 2012, 2013, 2014, 2015: 9
SD 2011,2012, 2013, 2014, 2015: 11

2. Jutarnji list

JL 2011, 2012, 2013, 2014, 2015: 2
JL 2011, 2012, 2013, 2014, 2015: 4
JL 2011, 2012, 2013, 2014, 2015: 6
JL 2011, 2012, 2013, 2014, 2015: 8
JL 2011, 2012, 2013, 2014, 2015: 10
JL 2011, 2012, 2013, 2014, 2015: 12

<http://www.jutarnji.hr/true-gift--vestern-kojim-dominira-mala-pametnica-od-samo-14-godina/924433/>

<http://www.jutarnji.hr/nevio-marasovic-snimio--film-the-show-must-go-on/942122/>

<http://www.jutarnji.hr/film-slijepi-slucaj---gospodin-nitko-je-zivio-jako-dugo-i-ima-je-vise-zivota/952004/>

<http://www.jutarnji.hr/drvo-zivota--remek-djelo-genijalnoga-reziser-ili-pak-pretenciozni-filmski-esej/969723/>

<http://www.jutarnji.hr/dobar-djecji-film-za-harry-potter-fanove/978934/>

<http://www.jutarnji.hr/dobar-djecji-film-za-harry-potter-fanove/978934/>

<http://www.jutarnji.hr/iako-je-jolie-nastojala-izbjeci-holivudizaciju-tude-nevolje--film-joj-nije-uspjelo/1005982/>

<http://www.jutarnji.hr/ante-babaja---breza--tragicna-sudba-zaljubljen-ene-zene-na-okrutnom--nimalo-idilicnom-hrvatskom-selu/1023485/>

<http://www.jutarnji.hr/djecja-pustolovina-kao-kritika-amerike-1960-ih/1034766/>

<http://www.jutarnji.hr/-bourneovo-naslijede---cisti-ekstrakt-starinske-akcije-u-stilu-stevea-mcqueena-/1051125/>

<http://www.jutarnji.hr/klasican-i-savrsen-poput-beethovenove-pete-simfonije/1062120/>

<http://www.jutarnji.hr/-svecenikova-djeca---komedija-koja-ce-razgnjeviti-crkvu/1073720/>

<http://www.jutarnji.hr/-quot-lekcije-iz-harmonije-quot---istraga-o-zlocinu-u-skoli-kao-spoj-terrencea-malicka-i-truffauta/1085249/>

<http://www.jutarnji.hr/-side-effects---razorna-dijagnoza-americke-medicinske-sociokulture/1095593/>

<http://www.jutarnji.hr/indijanac-s-mrtvom-pticom-na-glavi-ne-zanima-nove-klince-/1113903/>

<http://www.jutarnji.hr/prikaz-aspekta-jugoslavije-kojeg-se-i-deklarativni-jugonostalgicari-pomalo-srame/1122193/>

<http://www.jutarnji.hr/-u-procvatu--zensko-tinejdersko-sazrijevanje-u-razdoblju-politickog-kaosa/1155343/>

<http://www.jutarnji.hr/uzoran--pedagoski-film-velikog-drustvenog-znacaja/1160472/>

<http://www.jutarnji.hr/pise-jurica-pavicic-noa-kao-samuraj-u-svijetu-u-kojem-je-napredak-krajnje-zlo-/1185728/>

<http://www.jutarnji.hr/tko-prezivi-pricat-ce-gegovi-s-crijevnim-tegobama/1199121/>

<http://www.jutarnji.hr/cure---zivot-drugih-stakin-pogled-na-hrvatsku--93-zanimljiv-je-prije-svega-kao-rekonstrukcija-odrastanja-u-ratu/1214433/>

<http://www.jutarnji.hr/obrat-koji-woodyja-allena-potvrduje-kao-nepopravljiva-ateista/1224318/>

<http://www.jutarnji.hr/-nocne-kronike---film-koji-ima-ambiciju-postati--taksist--21--st-/1246640/>

<http://www.jutarnji.hr/film-o-umjetniku-u-krizi-koji-se-nastavlja-na-fellinijevu-tradiciju/1289088/>

<http://www.jutarnji.hr/rutinirani-al-pacino-u-prici-o-izgubljenom-lennonovom-pismu/1331811/>

<http://www.jutarnji.hr/cisto-remek-djelo-i-najduhovitiji-film-ove-godine-u-kinima/1368104/>

<http://www.jutarnji.hr/-djevicanska-gora--jos-jedan-hit-s-islanda-koji-je-pravo-kulturno-cudo/1405728/>

<http://www.jutarnji.hr/policijski-triler-koji-nas-je-podsjetio-na-najbolji-hollywood/1429794/>

<http://www.jutarnji.hr/politicki-iritantno-hollywoodsko-videnje-legende-o-krampusu/1476095/>

12.2. Popis literature

1. Anić, Vladimir – Ivo Goldstein. 1999. *Rječnik stranih riječi*, Zagreb : Novi Liber
2. Anić, Vladimir. 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi liber
3. Babić, Stjepan – Finka, Božidar– Moguš, Milan. 2004. *Hrvatski pravopis*, Zagreb: Školska knjiga, 61. str.
4. Badurina, Lada. 2010. Lingvistika i tekst : uz prvo hrvatsko izdanje *Uvoda u lingvistiku teksta* Roberta de Beaugrande i Wolfganga Dresslera, u: De Beaugrande, Robert-Alain – Dressler, Wolfgang Ulrich, *Uvod u lingvistiku teksta*, Zagreb : Disput, 325-329.
5. Barić i dr. 2005. *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga, 203. str.
6. Beaugrande, Robert de/Dressler, Wolfgang. 2010. *Uvod u lingvistiku teksta* (prev. Nikolina Palašić), Zagreb: Disput, 61– 100.
7. Dardano, Maurizio – Giovanardi, Claudio. 2007. *Le strategie dell' italiano scritto: modelli di lingua, tecniche comunicative, esercizi e verifiche*. Bologna: Zanichelli, 30. str.
8. Frančić, Anđela – Hudaček, Lana – Mihaljević, Milica. 2006. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 158. str.
9. Glovacki-Bernardi, Zrinjka. 2004. *O tekstu*, Zagreb: Školska knjiga, 89 str.
10. Ivanetić, Nada. 2003. *Uporabni tekstovi*, Zagreb: FF press, 69–76; 154. str.
11. Maleš, Anđela. *Osmrtnice kao tekstna vrsta u Slobodnoj Dalmaciji i Večernjem listu*. U: Petrović, Bernardina (ur.). 2012. *Tekstom o tekstu: zbornik studentskih radova s kolegija Tekstna lingvistika*, Zagreb: Filozofski fakultet, 59. str.
12. Matasović, Ranko. 2003. *Jezikoslovlje (lingvistika)*. U: *Hrvatska opća enciklopedija*. Sv. br. 5 (Hu-Km), Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 133. str.
13. Mihaljević, Milica – Kovačević, Barbara. *Frazemi kroz funkcionalne stilove*. U: *Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*. 2006. God. 53., br. 1., 1.– 40., Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 3. str.
14. Petrović, Bernardina (ur.). 2012. *Tekstom o tekstu: zbornik studentskih radova s kolegija Tekstna lingvistika*, Zagreb: Filozofski fakultet, 490 str.
15. Petrović, Bernardina. 2005. *Sinonimija i sinonimičnost u hrvatskome jeziku*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 157. str.
16. Silić, Josip – Pranjeković, Ivo. 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Zagreb: Školska knjiga, 238. str.
17. Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Zagreb: Disput, 75. str.
18. Smilagić, Vedad. 2013. *Uvod u lingvistiku*, Sarajevo: Institut za jezik, 137. str.
19. Vranešević, Dunja. *Asertivi s funkcijom ekspliciranja*. U: Petrović, Bernardina (ur.). 2012. *Tekstom o tekstu: zbornik studentskih radova s kolegija Tekstna lingvistika*, Zagreb: Filozofski fakultet, 135. str.

13. Sažetak i ključne riječi na hrvatskom i engleskom jeziku

Kohezivna sredstva u filmskim recenzijama hrvatskih dnevnih tiskovina *Slobodna Dalmacija* i *Jutarnji list*

Sažetak

U radu se prikazuju filmske recenzije kao jedna od mnogih uporabnih tekstnih vrsta koje do sada nisu bile predmet analize tekstne lingvistike. Svi se tekstovi mogu svrstati u pet skupina tekstnih vrsta: asertive, ekspresive, deklarative, direktive i komisive. Recenzije pripadaju skupini asertivnih tekstnih vrsta koja je najraširenija skupina uporabnih tekstova u hrvatskome jeziku. Asertivna tekstna vrsta dijeli se na četiri podskupine prema osnovnim funkcijama, a to su: informirati, eksplicirati, orijentirati i registrirati te animirati čitatelja. Budući da se filmske recenzije izdaju u dnevnim novinama i donose teme iz aktualnog kulturnog života, tekstna ih lingvistika smješta u novinarsko-publicistički stil. Polazište je analize šezdeset filmskih recenzija prikupljenih iz dnevnih novina *Slobodne Dalmacije* i *Jutarnjega lista*. Analiza propituje kohezivna sredstva (rekurencija, paralelizam, leksička sinonimičnost, zamjenjivački elementi, elipsa, uporaba glagolskih vremena, junkcija), stilska sredstva te primjere intertekstualnosti koji se pronalaze u recenzijama. Rezultati analize recenzija prema kriterijima tekstualnosti otkrivaju kako su kohezija i intertekstualnost konstitutivni kriteriji pisanja filmskih recenzija. Nakon analize prikupljenoga korpusa, uspoređene su recenzije *Slobodne Dalmacije* i *Jutarnjega lista* te su u posebnom poglavlju predstavljene specifične značajke i jednih i drugih recenzija.

Ključne riječi: tekstna lingvistika; asertivne tekstne vrste; novinarsko-publicistički stil; kohezivnost; intertekstualnost.

Cohesive devices in movie reviews of Croatian daily newspapers "Slobodna Dalmacija" and "Jutarnji list"

Summary

The paper deals with movie reviews which, as many other unexplored text types, have not been in the focus of text-linguistics analysis up to now. Each of these texts belong to one of five text types: assertive, expressive, declarative, directive or commissive. Movie reviews belong to the assertive type, which is the most widespread group of texts used today in the Croatian language. The assertive type is divided into four subcategories according to its main function: to inform, to explain, to orient, to register or to amuse the reader. According to text linguistics, movie reviews belong to journalistic or news writing style since they are published in daily newspapers and give topics on current cultural issues. The starting point for the analysis were sixty movie reviews published in daily newspapers "Slobodna Dalmacija" and "Jutarnji list". The analysis focuses on cohesive devices (repetition, parallelism, lexical synonyms, substitution, ellipsis, the use of tenses and transitional words), figures of speech and on examples of intertextuality found in reviews. According to the criteria of textuality, the results show that cohesive devices and intertextuality are the constitutive elements in writing movie reviews. Having analysed the corpus, the reviews in "Slobodna Dalmacija" and "Jutarnji list" were compared, and then specific characteristics of both reviews were presented in a separate chapter.

Key words: text linguistics, assertives, journalistic style, cohesion, intertextuality.

Životopis

Rođena sam 5. rujna 1991. godine u Splitu u Republici Hrvatskoj. Osnovnu školu "Dinko Šimunović" završila sam u Hrvacama 2006. godine. Zatim sam upisala jezičnu gimnaziju u Franjevačko klasičnoj gimnaziju s pravom javnošću u Sinju. Nakon završetka srednje škole 2010. godine, upisala sam preddiplomski studij kroatistike i talijanistike na Filozofskome fakultetu na Sveučilištu u Zagrebu. 2013. godine obranila sam završni rad na talijanistici na temu *Le proposizioni subordinate causali in italiano e croato* pod mentorstvom dr. sc. Nada Filipin, v. asist. Uspješno sam završila preddiplomski studij te upisala diplomski studij nastavnički smjer na kroatistici i talijanistici.